

MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETAS

POLITIKOS IR VADYBOS FAKULTETAS

POLITIKOS MOKSLŲ INSTITUTAS

EGLĖ BELEVIČIŪTĖ

**JAUNŲ ŽMONIŲ APLINKOS PROBLEMŲ SUVOKIMAS
BENDRAME JAUNIMO POLITIKOS KONTEKSTE:
VILNIAUS MIESTO ATVEJIS**

Magistro baigiamasis darbas

Vadovė

doc. dr. Aldona Jociutė

VILNIUS

2013

MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETAS

POLITIKOS IR VADYBOS FAKULTETAS

POLITIKOS MOKSLŲ INSTITUTAS

**JAUNŲ ŽMONIŲ APLINKOS PROBLEMŲ SUVOKIMAS
BENDRAME JAUNIMO POLITIKOS KONTEKSTE:
VILNIAUS MIESTO ATVEJIS**

Aplinkos apsaugos politikos ir administravimo magistro baigiamasis darbas

Studijų programa 621L22005

Darbo vadovė –

doc. dr. Aldona Jociutė

_____

2012-2013

Recenzentas: ....._____

Atliko: Eglė Belevičiūtė _____

Vilnius, 2013

TURINYS

ĮVADAS.....	5
1. APLINKOS APSAUGOS IR POLITIKOS SAMPRATA, APLINKOS PROBLEMOS IR VISUOMENĖS APLINKOS PROBLEMŲ SUVOKIMO AKTUALUMAS BEI UGDYMAS.....	8
1.1. Aplinkos apsaugos ir politikos samprata.....	8
1.2. Aplinkos problemos.....	10
1.3. Aplinkos ir žmogaus sąveika.....	12
1.4. Visuomenės dalyvavimas aplinkos apsaugoje ir informacijos aplinkos klausimais teikimas.....	14
1.5. Prielaidos jaunimui, kaip visuomenės grupei, dalyvauti aplinkosaugos politikoje.....	17
1.6. Aplinkos problemų suvokimo aktualumas bei jaunimo aplinkosauginių problemų suvokimo ugdymas.....	19
1.6.1. Aplinkos problemų suvokimo aktualumas.....	19
1.6.2. Jaunimo aplinkosauginių problemų suvokimo ugdymas.....	20
2. JAUNIMO POLITIKOS SAMPRATA, TEISINIS REGLAMENTAVIMAS, ĮGYVENDINIMAS IR APLINKOSAUGOS VIETA JAUNIMO POLITIKOJE.....	23
2.1. Jaunimo politikos samprata.....	23
2.2. Europos Sąjungos jaunimo politikos teisinis reglamentavimas ir įgyvendinamos veiksmų programos bei aplinkosaugos vieta jose.....	25
2.3. Jaunimo politikos teisinis reglamentavimas ir įgyvendinamos veiksmų programos Lietuvoje bei aplinkosaugos vieta jose.....	28
2.4. Institucinė sistema, formuojanti ir įgyvendinanti jaunimo politiką bei jaunimo politikos įgyvendinimo kokybė.....	31
2.4.1. Institucinė sistema, formuojanti ir įgyvendinanti jaunimo politiką.....	31
2.4.2. Jaunimo politikos įgyvendinimo kokybė.....	33
3. VILNIAUS MIESTO SAVIVALDYBĖS JAUNIMO POLITIKA, POLITIKA, UGDANTI JAUNIMO APLINKOSAUGINĮ SĄMONINGUMĄ BEI SĄMONINGUMO UGDYMAS ŠVIETIMO SISTEMOJE.....	37
3.1. Vilniaus miesto savivaldybės jaunimo politika.....	37
3.2. Vilniaus miesto savivaldybės politika, ugdanti jaunimo aplinkosauginį sąmoningumą.....	39

3.3. Jaunimo aplinkosauginio sąmoningumo ugdymas Vilniaus miesto švietimo sistemoje.....	42
4. VILNIAUS MIESTO JAUNIMO APLINKOS PROBLEMŲ SUVOKIMO TYRIMAS.....	46
4.1. Tyrimo metodologija ir organizavimas.....	46
4.2. Vilniaus miesto jaunimo aplinkos problemų suvokimo tyrimo rezultatai ir jų analizė.....	48
IŠVADOS.....	58
REKOMENDACIJOS.....	60
NAUDOTA LITERATŪRA, INFORMACIJOS ŠALTINIAI.....	61
SANTRAUKA.....	66
SUMMARY.....	68
ANOTACIJA LIETUVIŲ IR ANGLŲ KALBOMIS.....	70
PRIEDAI.....	72

IVADAS

Aplinkos apsauga – aplinkos saugojimas nuo fizinio, cheminio, biologinio ir kitokio neigiamo poveikio ar pasekmių, atsirandančių įgyvendinant planus ir programas, vykdant ūkinę veiklą ar naudojant gamtos išteklius. Tai gamtos išteklių racionalaus naudojimo ir aplinkosaugos teisinių, biologinių, ekonominių bei techninių priemonių kompleksas. Tos priemonės glaudžiai susijusios su estetika, morale, švietimu bei politika.

Aplinkos apsaugos politika suprantama kaip svarbių aplinkos problemų įvardijimas, aktualizavimas, sprendimo būdų numatymas, jų teisinis pagrindimas, teisės aktų priėmimas ir teisinių struktūrų sukūrimas jiems įgyvendinti.

Aplinkos apsaugos politikos formavimas, įgyvendinimas, su aplinka susijusių klausimų sprendimas yra kolektyvinis procesas, reikalaujantis tikslingų valstybės bei savivaldos institucijų, piliečių organizacijų, verslo įmonių veiksmų. Čia didelis vaidmuo tenka ir visuomenei – ji dalyvauja priimant su aplinkosauga susijusius sprendimus.

2008 m. 27-iose Europos Sąjungos šalyse vykdytas gyventojų nuomonės tyrimas „Eurobarometras“, parodė, jog lietuviai – vieni mažiausiai aplinkosaugos problemomis besidominčiųjų Europos Sąjungos gyventojų. Lietuvos gyventojas kur kas mažiau dėmesio nei statistinis europietis skiria gamtos apsaugai.

Beveik 30 proc. visų pasaulio gyventojų sudaro jaunimas. Todėl didelę reikšmę priimant aplinkosaugos sprendimus bei įgyvendinant programas turi jaunimo dalyvavimas.

Visuomenės prasmingam dalyvavimui aplinkos politikoje, būtina, kad gyventojai turėtų kompetencijos aplinkos klausimais – jie turi suvokti aplinkos problemas, jų priežastis, sprendimo būdus bei savo atsakomybę. Tam, kad žmonės kuo anksčiau suprastų, jog savo individualiomis pastangomis gali prisidėti prie aplinkosaugos problemų sprendimo, būtina išsamiai ir laiku teikti informaciją apie aplinką.

Svarbūs visuomenės aplinkos problemų suvokimo didinimo proceso dalyviai yra bendruomenės, šeimos, žiniasklaida ir nevyriausybinių organizacijos. Aplinkosaugos vertybių nuostatų, teikiant informaciją apie aplinką, kartu su nevyriausybėmis organizacijomis, mokymo, ugdymo bei kultūros institucijom ugdymas, ekologinio švietimo projektų įgyvendinimas, skatina visuomenę ne tik daugiau domėtis aplinkos ir gamtos apsauga, bet ir pačiai dalyvauti projektuose, kurie ugdo ekologinę savimone, palankų aplinkai gyvenimo būdą. Tai lemia ir jaunimo gebėjimą

spřesti aplinkosaugos problemas, aplinkosauginę kultūrą bei etiką, vertybes ir pažiūras, įgūdžius ir elgesį, netrikdančius subalansuotos plėtros ir būtinus efektyviam dalyvavimui priimant sprendimus.

Gaires, pagal kurias veikia struktūros, formuojančios jaunimo aplinkosauginį sąmoningumą bei atsakomybę, nustato jaunimo politika. Tai sistemų ir priemonių visuma, kurianti palankias sąlygas formuoti jauno žmogaus asmenybei.

Yra atlikta nemažai tyrimų jaunimo politikos srityje. Jais siekta išsiaiškinti, kiek jaunimas išskiriamas kaip atskira visuomenės dalis ir socialinė grupė, kokios yra jaunimo problemos, aktyvumas visuomenėje, jaunų žmonių vertybinės nuostatos bei bendra jaunimo situacija Lietuvoje. Nerasta publikacijų, kuriose būtų analizuojama, kaip jaunimas suvokia šiuo metu aktualias aplinkos problemas, kiek jomis domisi ar dalyvauja sprendžiant aplinkosauginius klausimus.

Vienas iš Jaunimo reikalų departamento prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos užsakymu vykdytų tyrimų apibendrinimų – „Jaunimo politikos įgyvendinimo kokybės 53 Lietuvos savivaldybėse lyginamosios analizės ataskaita“, parodė, kad geriausia jaunimo politikos įgyvendinimo kokybės situacija yra Vilniaus miesto savivaldybėje. Tačiau analizėje nebuvo tirta, kaip savivaldybės jaunimo politikoje įgyvendinami aplinkosauginiai tikslai.

Tikėtina, jog visuomenė, kurioje aplinkosauginė kultūra yra formuojama dar žmogui būnant jaunam, suteiks aplinkos problemoms pagrįstą svarbą bei aplinkos saugojimas taps įprasta gyvenimiška veikla. Todėl aktualu ir nauja išsiaiškinti, kaip jaunimo politikoje yra integruoti aplinkosaugos klausimai, darnus vystymas bei ekologija ir kiek jaunimas suvokia aplinkos problemas.

Problema: jaunimo politika, orientuota į Vilniaus miesto jaunimo aplinkos problemų suvokimo ugdymą.

Baigiamojo darbo objektas: aplinkos apsauga Vilniaus miesto savivaldybės jaunimo politikos kontekste bei Vilniaus miesto jaunimo aplinkos problemų suvokimas.

Baigiamojo darbo tikslas – įvertinti Vilniaus miesto jaunų žmonių aplinkos problemų suvokimą bendrame jaunimo politikos kontekste.

Uždaviniai:

1. Išanalizuoti aplinkos apsaugos ir politikos sampratas, aplinkos problemas, jų suvokimo aktualumą bei ugdymą švietimo sistemoje.
2. Išanalizuoti jaunimo politikos sampratą, teisinį reglamentavimą, įgyvendinimą ir aplinkosaugos klausimų integravimą jaunimo politikoje.
3. Išanalizuoti Vilniaus miesto savivaldybės vykdomą jaunimo politiką, politiką, orientuotą į jaunimo aplinkosauginio sąmoningumo ugdymą bei sąmoningumo ugdymą švietimo sistemoje.
4. Ištirti, kaip Vilniaus mieste jaunimas suvokia aplinkos problemas.

Metodai:

1. Mokslinės literatūros analizė
2. Teisinių dokumentų analizė
3. Statistinių duomenų analizė
4. Apklausa
5. Matematinės statistikos metodas

Darbe naudojami sutrumpinimai:

AM – Aplinkos ministerija;

ES – Europos Sąjunga;

JRD prie SADM– Jaunimo reikalų departamentas prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos;

LR – Lietuvos Respublika;

NVO – nevyriausybinė organizacija

1. APLINKOS APSAUGOS IR POLITIKOS SAMPRATA, APLINKOS PROBLEMOS IR VISUOMENĖS APLINKOS PROBLEMŲ SUVOKIMO AKTUALUMAS BEI UGDYMAS

1.1. Aplinkos apsaugos ir politikos samprata

Aplinka – tai gamtoje funkcionuojanti tarpusavyje susijusių elementų (žemės paviršiaus ir gelmių, oro, vandens, dirvožemio, augalų, gyvūnų, organinių ir neorganinių medžiagų, antropogeninių komponentų) visuma bei juos vienijančios natūraliosios ir antropogeninės sistemos [1].

Aplinkos apsauga yra viena aktualiausių šių dienų visuomenės problemų.

Aplinkos apsaugos įstatyme aplinkos apsauga apibūdinama kaip aplinkos saugojimas nuo fizinio, cheminio, biologinio ir kitokio neigiamo poveikio ar pasekmių, atsirandančių įgyvendinant planus ir programas, vykdamat ūkinę veiklą ar naudojant gamtos išteklius [1].

Siaurąja prasme gamtos ir aplinkos apsauga – tai gamtos išteklių racionalaus naudojimo ir aplinkosaugos teisinių, biologinių, ekonominių bei techninių priemonių kompleksas. Tos priemonės glaudžiai susijusios su estetika, morale, švietimu, politika [43].

Aplinkos apsauga apibrėžiama kaip teisinių, technologinių, techninių, biologinių ir kitų priemonių sistema, padedanti derinti gamtos išteklių naudojimą su gyviesiems organizmams ir žmogui gyventi tinkamos aplinkos išsaugojimu [39, p. 656].

Aplinkos apsauga padeda racionaliai naudoti ir atkurti gamtos išteklius (gyvosios ar negyvosios gamtos elementus: augaliją, gyvūniją, įskaitant ir buveines, žemės paviršių ir jos gelmes), kuriuos žmogus naudoja arba gali naudoti savo reikmėms, saugoti gamtą nuo kenksmingo tiesioginio ar netiesioginio ūkinės veiklos poveikio [48].

Apibendrinant minėtus aplinkos apsaugos apibrėžimus galima teigti, kad aplinkos apsauga apima natūralios gamtinės aplinkos, jos atskirų objektų (žemės ir jos gelmių, oro, vandens, gyvūnijos ir augalijos, miškų ir kitų ypač vertingų vietovių) būklės bei kitimo stebėjimus, antropogeninio poveikio šiems objektams vertinimą ir prognozes, racionalų jų naudojimą, įvairių teisinių, biologinių, techninių ir kitų priemonių įgyvendinimą siekiant išsaugoti ateities kartoms gamtos objektus, užtikrinti natūralios aplinkos reiškinių ir sąlygų visumą, kurioje gyvena žmonės, įvairių gyvųjų organizmų populiacijos ar rūšys [43].

Aplinkos apsaugos turinį sudaro vandens, oro, žemės gelmių, dirvožemio, augalijos, gyvūnijos, landšafto apsauga bei moksliskai pagrįstas ir protingas jų naudojimas [49]. Aplinkos apsauga yra vienas iš darnaus vystymo komponentų. Darnus vystymas apima ekonominę ir socialinę plėtrą, suderintą su aplinkos saugojimu. Tai dabartinių poreikių žmonėms tenkinimas, paliekant galimybę ateities kartoms tenkinti savuosius [23].

Aplinkos apsaugos valdymas vykdomas įvairiomis priemonėmis, kurios klasifikuojamos į šias grupes:

- politinės ir teisinės aplinkos apsaugos priemonės;
- technologinės priemonės;
- ekonominės aplinkos apsaugos priemonės;
- aplinkos kokybės kontrolė;
- mokymas ir švietimas [48].

Svarbus aplinkos valdymo mechanizmo elementas yra politinės ir teisinės priemonės, kuriomis užtikrinamas teisėtumo ir teisėtvarkos režimas esant visuomenės ir aplinkos sąveikai [48].

Aplinkos politika suprantama kaip svarbių aplinkos problemų įvardijimas, aktualizavimas, sprendimo būdų numatymas, jų teisinis pagrindimas, teisės aktų priėmimas ir teisinių struktūrų sukūrimas jiems įgyvendinti [39, p. 210].

Aplinkos apsaugos politika yra kolektyvinis procesas, reikalaujantis tikslingų valstybės bei savivaldos institucijų, piliečių organizacijų, verslo įmonių veiksmų. Šiame procese savo vaidmenį turi visuomenė. Visuomenės dalyvavimas daro poveikį priimant sprendimus, formuojant ir įgyvendinant aplinkosaugos politiką, leidžia atsakingoms institucijoms geriau įvertinti rizikos faktorius bei koreguoti veiksmus. Šiuo atveju sprendimai aplinkos apsaugos srityje priimami labiau pamatuoti, pagrįsti išsamesne informacija [3].

Nesaikingai naudojami gamtos ištekliai, vandens, oro ir dirvožemio tarša, kraštovaizdžio niokojimas bei kiti veiksniai blogina aplinkos kokybę ir verčia žmoniją ieškoti kitų, gamtai nepavojingų sprendimų. Padidėjęs poreikis pasauliniu mastu išsaugoti aplinką lemia esminius visų veiklos sričių – gamybos, paslaugų, rinkodaros, vartojimo, valstybės valdymo ir tarptautinių ekonominių ir politinių organizacijų – politikos pokyčius. Ekologinėms problemoms spręsti nepakanka kai kurių valstybių aplinkosauginės veiklos – šias problemas galima spręsti tik globaliai, todėl aplinkos problemoms šiuolaikinės visuomenės kontekste spręsti turėtų būti tokios politikos nustatytos veiklos kryptys:

- žalingų medžiagų patekimo į aplinką mažinimas;

- efektyvus atsinaujinančių išteklių naudojimas;
- neatsinaujinančių išteklių vartojimo mažinimas;
- atsinaujinančiosios energijos naudojimo didinimas;
- biologinės įvairovės apsauga;
- žmonių skaičiaus pasaulyje mažinimas;
- atliekų perdirbimas [41].

Apibendrinant galima teigti, kad aplinkos apsaugos ir aplinkos apsaugos politikos tikslas yra tausoti ir saugoti aplinką, rasti subalansuotą ir darnų su gamta visuomenės vystymuisi būdą, užkertant kelią aplinkos problemų didėjimui.

1.2. Aplinkos problemos

Pagrindiniai aplinkos komponentai, vertinant aplinkos kokybės pokyčius, yra oras, vanduo, dirvožemis, kraštovaizdžio ir biologinės įvairovės problemos bei atliekų tvarkymas. Šitokį prioritetų pasirinkimą lėmė sritį reglamentuojantys dokumentai bei šalies specifika [29].

Išskiriami tokie pagrindiniai neigiami aplinkos pokyčiai:

- klimato kaita;
- oro užterštumas kietosiomis dalelėmis;
- vandens užterštumas ir geriamojo vandens trūkumas;
- dirvožemio degradavimas;
- biologinės įvairovės ir gamtos resursų nykimas;
- atliekų kiekio augimas [36; 37].

Viena iš aktualiausių aplinkos problemų – pasaulinis klimato šiltėjimas. Pagrindinė to priežastis yra „šiltnamio efektas“. Tam didžiausią įtaką turi naudojant organinį kurą (akmens anglį, naftos produktus, gamtines dujas) susidaranti dujos (ypač anglies dioksidas), kurios kartu su dūmais patenka į atmosferą, o tai lemia ozono sluoksnio plonėjimą. Yrant atmosferos ozono sluoksniui, didėja ultravioletinių spindulių srautas Žemės paviršiuje, dėl to padaugėja ligų, mažėja augalijos produktyvumas – didėja anglies dioksido koncentracija ore [61].

Pagrindiniu neigiamu pasaulinio klimato atšilimo padariniu laikomas galimas ašigalių ledynų tirpimas ir vandenynų vandens lygio kilimas [61].

Oro kokybei įtaką daro nuolat augantis individualių transporto priemonių skaičius, neišvystytos viešojo transporto sistemos, nepakankamas skatinimas naudotis alternatyviomis susisiekimo priemonėmis, lėtas šioms priemonėms palankios infrastruktūros kūrimas. Didžiulius teršalų kiekius į atmosferą išmeta energetika ir pramonė. Šiltnamio efektą sukeliančių dujų ir teršalų kiekis didėja dėl vis dar neefektyviai naudojamos šiluminės energijos, pasenusių šilumos tiekimo sistemų ir daugumos anksčiau statytų namų prastų šiluminių savybių [49].

Paviršinių vandens telkinių būklei daugiausiai įtakos turi pasklidoji tarša, išleidžiama ne iš konkrečių taršos šaltinių, kurios didžiąją dalį sudaro apkrovos, kylančios iš žemės ūkio veiklos. Taip pat sutelktoji, iš konkrečių taršos šaltinių patenkanti, tarša, kurią sudaro miestų ir gyvenviečių nuotekų valyklų, taip pat lietaus, pramoninių ir gamybinių nuotekų išleistuvių tarša. Vandens telkinius veikia hidromorfologiniai pokyčiai (upių tiesinimas), vagose įrengtos hidroelektrinės bei iš kaimyninių valstybių atnešti teršalai [45].

Kita opi aplinkos problema yra dirvožemio užterštumas. Pagrindiniai dirvožemio taršos šaltiniai:

- pramonė – iš jos į dirvožemį išmetamos pavojingos atliekos, cheminės medžiagos, kurios patekę į orą, anksčiau ar vėliau nusėda ant žemės, arba išsilieja įvairių nelaimingų atsitikimų metu;
- transportas – benzinas, tepalai, aušinimo bei stabdžių skystis dažnai išsilieja avarių metu; dar didesnė žala dirvožemiui gali kilti susidūrus pavojingas atliekas ar chemikalus transportuojančioms priemonėms, kuomet gali išsilieti labai dideli teršalų kiekiai;
- žemės ūkis – čia naudojamos trąšos, augalų apsaugos priemonės, kuriose yra fosfatų ir nitratų tirpalai bei daug kitų medžiagų, kurios kaupiasi dirvožemyje, organizmuose, augaluose, vandens telkiniuose;
- nereikalingos pavojingas cheminės medžiagos ar produktai, išpilami į aplinką, pvz., panaudotus tirpiklius, dažų likučius, valymo priemones, išmeta akumulatorius, galvaninius elementus ir t.t.;
- dirvožemio tarša radioaktyviomis medžiagomis, ypatingai padidėjusi po avarijos Černobilio atominėje elektrinėje. Dažnai dirva užteršiama ir netinkamai saugant radioaktyvias atliekas [51].

Kraštovaizdis pastaruoju metu patiria vizualinę taršą. Tai estetinę vertę mažinančių statinių ar želdynų, užstojančių gamtos ir kultūros paveldo objektus, vaizdingas panoramas atsiradimas vertingose ir vaizdingose teritorijose. Apleisti statiniai, nenaudojami karjerai, pradėti ir nebaigti statyti statiniai, nenaudojamos aikštelės, žemės ūkio gamybiniai centrai bei kiti apleisti statiniai

vizualiai teršia šalies kraštovaizdį. Arimai, ganyklos, dykvietės, skurdžiažolės ir mažai produktyvios stambiasiebių žolių pievos, iškirsti miškai, išeksploatuoti karjerai, nusausintos pelkės mažina rekreacinį potencialą ir patrauklumą bei yra neatsakingo teritorijų naudojimo savo reikmėms pasekmė [72].

Dar viena aplinkos problema yra nuolat mažėjanti biologinė įvairovė. Jos nykimo priežastys yra ūkininkavimas, statyba, kasyba, intensyvus aplinkos išteklių naudojimas (medžioklė, žvejyba), aplinkos teršimas, klimato atšilimas, svetimų rūšių įsiskverbimas ir pan. [20].

Kitas svarbus aspektas – neribotas žmonių poreikių augimas, lemiantis vis didesnę žaliavų naudojimą ir atitinkamai atliekų daugėjimą bei tvarkymą. Didžioji dalis šalyje susidarančių gamybos ir komunalinių atliekų yra šalinama sąvartynuose (pigiausias atliekų tvarkymo būdas), kurių dauguma neatitinka aplinkosaugos reikalavimų, stipriai teršia aplinką ir kelia grėsmę žmonių sveikatai. Nėra išplėtotas atliekų antrinis panaudojimas ir perdirbimas. Savivaldybėse trūksta kvalifikuotų darbuotojų bei lėšų efektyviam atliekų tvarkymo planavimui, sistemų priežiūrai ir kontrolei. Neužtikrintas reikiamas medicininių atliekų tvarkymo sveikatos priežiūros įstaigose finansavimas. Neefektyviai taikomas „teršėjas moka“ principas [6].

Matome, jog daugelis aplinkos problemų yra žmogaus veiklos padariniai. Pastaruoju metu vartotojiškų nuostatų plitimas ir stiprėjimas neišvengiamai veda prie dar intensyvesnio vis labiau senkančių gamtos išteklių naudojimo, didesnio energijos sunaudojimo ir aplinkos taršos didėjimo. Žmogaus vartotojišką požiūrį į gamtą, turi keisti aplinkosaugos svarbos ir tausojimo būtinybės suvokimas, vartojimo mastų mažinimas, nes visos aplinkos problemos daro poveikį žmogaus gyvenimo kokybei.

1.3. Aplinkos ir žmogaus sąveika

Žmogus yra neatsiejama gamtos dalis. Tačiau sparčiai didėjant žmonių populiacijai, vystantis ekonomikai, auga žmonių poreikiai, didėja ir išteklių naudojimas. Žemė, vanduo, oras, augalija, gyvūnija bei naudingos iškasenos – visi šie ištekliai naudojami kasdieniame mūsų gyvenime. Šių išteklių racionalus naudojimas yra būtina sąlyga gyvybės išsaugojimui žemėje. Kai jie naudojami nesaikingai ir savanaudiškai, o gamybos technologijos nėra pažangios ar išstobulintos, atsiranda daug gamybos atliekų, kuriomis teršiama aplinka – oras, vanduo ir dirvožemis, tai neigiamai veikia gamtą ir veda prie jos degradacijos [41].

Aplinkos problemų atsiradimą lemia žmogaus nesugebėjimas suvokti tikrųjų savo veiklos padarinių ir ne tik nesąmoningas, bet ir sąmoningas aplinkos teršimas ar gamtos žalojimas. Taigi aplinkos problemos yra socialinio elgesio padarinys ir suvokimo rezultatas [42].

Siekiant atskleisti, kokią vietą, gyventojų vertinimu, tarp įvairių problemų užima ekologinės problemos, 2009 m. pagal RINOVA („Rizikos suvokimas, viešoji komunikacija ir inovatyvus valdymas žinių visuomenėje“) prioritetinio mokslinių tyrimų projektą buvo atlikti socialiniai tyrimai (Lietuvos gyventojų nuomonės apklausos). Apklausos anketoje respondentams buvo pateiktas įvairių socialinių, ekonominių, ekologinių problemų sąrašas, ir buvo prašoma nurodyti, kurios problemos, jų nuomone, yra aktualiausios. Tyrimų duomenimis Lietuvos visuomenėje ekonominės ir socialinės problemos yra svarbesnės nei ekologinės, o vietinėms, tokioms kaip infliacija, korupcija ar alkoholizmas, priskiriama didesnė reikšmė nei globalioms problemoms – vandens ir oro taršai, klimato kaitai, atliekų tvarkymui [40]. Tokie rezultatai veda link prielaidos, jog visuomenė nesuvokia šiandieninių aplinkos problemų masto ir gresiančių padarinių.

Aplinką galima suprasti kaip erdvę, kurioje žmogus gyvena, kaip gamtinių sąlygų visumą, kuri supa ir veikia žmonių gyvybinę erdvę, ar kaip žmonijos egzistavimo erdvę, susidedančią iš gamtos, antropogeninių objektų ir visuomenės. Žmogus turi teisę į aplinką, kurios kokybė sudaro sąlygas pilnaverčiam gyvenimui [48]. Nuo aplinkos kokybės priklauso žmogaus gyvybė ir sveikata. Aplinkos kokybės prastėjimas turės negatyvių pasekmių ir gyvūnijai, sparčiau nyks atskiros jų rūšys, o tai savo ruožtu neigiamai paveiks ekosistemų pusiausvyrą. Didėjant aplinkos taršai, mažės rinkos plėtotės galimybės: vis sunkiau bus gauti reikiamų gamybai natūralių žaliavų, sveikų ir pajėgių darbuotojų, patenkinti vartotojų poreikius ekologiškai saugia produkcija [44].

Aplinkos problemos daro poveikį žmonių sveikatai. Didžiausią grėsmę kelia smulkios kietosios dalelės ir pažeminiis ozonas dėl oro taršos. Europoje su aplinka susijusios sveikatos problemos dažniausiai atsiranda dėl oro užterštumo, prastos vandens kokybės, blogos sanitarijos ir pavojingų cheminių medžiagų. Tai gali iššaukti tokias sveikatos problemas kaip kvėpavimo takų ir širdies bei kraujagyslių ligos, vėžys, astma ir alergijos, o taip pat reprodukcinis ir neurologinis vystymosi sutrikimus [52].

Triukšmas taip pat yra vienas aplinkos ir sveikatos apsaugos aspektų. Europos Sąjungos (toliau – ES) triukšmo poveikio Žaliojoje knygoje teigiama, kad maždaug 20 proc. ES gyventojų kenčia nuo triukšmo, kurį sveikatos ekspertai laiko galinčiu sukelti susierzinimą, miego sutrikimus ir pakenkti sveikatai. Transportas, ypač miestuose, yra vienas iš pagrindinių oro taršos ir triukšmo šaltinių [52].

Daug mažiau žinoma apie cheminių medžiagų poveikį sveikatai. Vis didėja susirūpinimas dėl mažų kiekių cheminių medžiagų mišinio poveikio per ilgą laiką mūsų gyvenimo metu [52].

Žmogui visuomet grėsė tokie pavojai kaip audros, potvyniai, gaisrai, nuošliaužos ir sausros. Bet jų pasekmes dar labiau apsunkina tokie žmonių veiksmai kaip miškų iškirtimas, klimato kaita ir biologinės įvairovės nykimas [52].

Aplinkos problemos yra žmogaus veiklos padariniai, o tai atsigręžia prieš mus pačius – klimato kaita, stratosferos ozono irimas, biologinės įvairovės nykimas ir dirvožemio blogėjimas – kenkia sveikatai ir gyvenimo kokybei. Žmonių ir visos gyvosios gamtos likimas yra labai tarpiai susijęs ir priklauso nuo aplinkos kokybės, todėl labai svarbu kad kiekvienas suvoktume savo atsakomybę ir dalyvaudume sprendžiant aplinkos problemas.

1.4. Visuomenės dalyvavimas aplinkos apsaugoje ir informacijos aplinkos klausimais teikimas

Visuomenės dalyvavimas tai tam tikri veiksmai, kuriais bandoma daryti įtaką socialinei aplinkai, politiniams sprendimams, arba piliečių veikla, siekiant tam tikrų tikslų. Dalyvavimas apima tokias sritis, kaip dalyvavimas rinkimuose, bendruomeninėje veikloje, organizacijų bei susivienijimų veikloje ir pan. [30].

Efektyvūs aplinkosaugos sprendimai demokratinėje visuomenėje negali būti įgyvendinti be visuomenės dalyvavimo ir piliečių teisės laisvai gauti informaciją. Esminė sąlyga įtraukiant visuomenę dalyvauti formuojant aplinkosaugos politiką ir priimant sprendimus yra išsamiai ir laiku informuoti ją apie aplinką. Dabartiniu laikotarpiu visuomenė nėra pakankamai subrendusi ir pasirengusi dalyvauti šiuose procesuose, todėl būtina ugdyti ir skatinti jos poreikį domėtis aplinkos būkle, aktyviai įsitraukti, kai priimami sprendimai. Viena svarbiausių priemonių tam pasiekti – kuo plačiau ir intensyviau skleisti informaciją naudojant patrauklias ir skatinančias pilietinę iniciatyvą priemones [3].

Visuomenės dalyvavimas ir informacijos apie aplinką teikimas yra įtvirtintas teisiniuose dokumentuose.

ES direktyva dėl laisvo prieinamumo prie informacijos apie aplinką yra taikoma sprendžiant bendruosius aplinkosaugos klausimus. Pagrindiniai Direktyvos tikslai:

- užtikrinti laisvą prieinamumą prie informacijos apie aplinką, kuria disponuoja valstybės institucijos;
- nustatyti pagrindines sąlygas, užtikrinančias informacijos apie aplinką teikimą [10].

Kitas dokumentas, pripažįstantis visuomenės dalyvavimo priimant sprendimus aplinkos apsaugos srityje būtinybę – Konvencija dėl teisės gauti informaciją, visuomenės dalyvavimo, priimant sprendimus ir teisės kreiptis į teismus aplinkos apsaugos klausimais – Orhuso konvencija. Jos tikslas – apsaugoti kiekvieno dabartinės ir būsimų kartų žmogaus teisę gyventi jo sveikatai ir gerovei palankioje aplinkoje, užtikrinant teisę gauti informaciją, teisę dalyvauti priimant sprendimus bei teisę kreiptis į teismus aplinkos klausimais [9].

Įgyvendinant Orhuso konvencijos bei Direktyvos nuostatas, prioritetas tenka šioms kryptims:

- valstybės ir savivaldos institucijų, disponuojančių informacija apie aplinką, informacijos teikimą pagal visuomenės paklausimus bei savo iniciatyva - panaudojant įvairius informacijos sklaidos būdus, stiprinimui;
- leidinių, lankstinukų, plakatų ir kitų informacinio pobūdžio leidinių rengimui ir leidimui, siekiant geriau supažindinti visuomenę su aktualiais aplinkos klausimais bei įtraukti ją į sprendimų priėmimą aplinkos apsaugos srityje;
- tikslinių vartotojų grupių interesų tenkinimui, kad sparčiau būtų skleidžiama informacija apie aplinką šiuolaikinėmis informacinių technologijų priemonėmis;
- visuomenės bei nevyriausybinių organizacijų (NVO) skatinimui dalyvauti saugant aplinką: būtina, kad valstybė ir savivaldos institucijos glaudžiau bendradarbiautų su NVO bei visuomene, įgyvendinant ekologinio švietimo projektus, informavimo kampanijas, akcijas [9].

Orhuso konvencijos ir ES direktyvų nuostatos ir reikalavimai yra perkelti į nacionalinius LR teisės aktus. Konvencijos nuostatų įgyvendinimas turėtų paspartinti demokratijos proceso plėtrą Lietuvoje, stiprinti visuomenės narių ir valstybės institucijų bendradarbiavimą, paskatinti visuomenę bei visuomenines organizacijas aktyviau dalyvauti aplinkos apsaugos procese [71].

Viena pagrindinių institucijų, atsakingų už informacijos apie aplinką prieinamumo įgyvendinimą yra Aplinkos ministerija. Ji disponuoja didžiausiu informacijos apie aplinką kiekiu, atsako į visuomenės paklausimus, nuolat kaupia, sistemina ir skelbia informaciją apie aplinką, užtikrina, kad būtų vykdomas visuomenės aplinkosauginis ugdymas bei mokymas [71].

Visuomenės aplinkosauginis švietimas turėtų:

- įtraukti miestų bei rajonų bendruomenes, moksleivius ir jaunimą į vykdomas aplinkosaugos programas;
- skatinti visuomenę dalyvauti planuojamos ūkinės veiklos poveikio aplinkai vertinimo procese;
- informuoti visuomenę apie gyvenamosios vietovės aplinkos būklę, siekiant suteikti pasirinkimo laisvę priimant su aplinkos apsauga susijusius sprendimus;
- ugdyti atsakingą verslininkų požiūrį į aplinką, skatinti juos remti pažangias aplinkosaugos technologijas [3].

Lietuvoje aplinkos apsaugos veiksmų programos formuojamos ir tikslai įgyvendinami remiantis Valstybinės aplinkos apsaugos strategijos principais. Vienas tų principų yra informacijos viešumo principas. Jo paskirtis padėti sukurti dalyvavimo priimant sprendimus mechanizmą bei įtraukti piliečius į aplinkos apsaugos politikos kūrimą [21].

Visuomenės informavimas ir švietimas aplinkosaugos klausimais yra priemonė Valstybinei aplinkos apsaugos strategijai įgyvendinti. Informacijos apie aplinką turėjimas leidžia daugiau suinteresuoti visuomenę, suaktyvinti jos veiklą siekiant aplinkos apsaugos tikslų [21].

Nacionalinė darnaus vystymo strategija tai dar vienas svarbus dokumentas, kurio įgyvendinimas neįmanomas be plataus visuomenės dalyvavimo ne tik sprendžiant konkrečius strategijoje nurodytus uždavinius, bet ir priimant darnaus vystymosi požiūriu svarbius įvairaus lygio sprendimus [23].

Visuomenės švietimas, aplinkosauginis švietimas ir aplinkai kuo mažiau žalos darančio gyvenimo būdo propagavimas – įtraukti į darnaus vystymo prioritetus.

Vienas iš Nacionalinės darnaus vystymo strategijos įgyvendinimo pagrindinių principų (kaip ir Lietuvos aplinkos apsaugos strategijoje) yra piliečių dalyvavimo principas, sakantis, kad būtina

- sustiprinti piliečių dalyvavimą priimant sprendimus,
- skatinti švietimą darnaus vystymosi klausimais ir ugdyti visuomenės sąmoningumą,
- informuoti piliečius apie jų daromą poveikį aplinkai ir galimybes pasirinkti darnesnius veiklos būdus [23].

Dokumentų gausa liudija apie būtinybę ir pastangas įtraukti visuomenę į aplinkosauginius procesus. Atskira visuomenės dalis yra jaunimas. Skiriamas nemažas dėmesys jaunimo dalyvavimui aplinkos apsaugos politikoje.

1.5. Prielaidos jaunimui, kaip visuomenės grupei, dalyvauti aplinkosaugos politikoje

Jaunimas traktuojamas kaip atskira socialinė grupė, nes šiuo gyvenimo laikotarpiu bręstama, integruojamasi į visuomenę, tampama nepriklausomais, bandoma įsitvirtinti darbo rinkoje, pradedama kurti šeima bei socialinė, materialinė padėtis [34]. Taigi, labai svarbu kaip jaunimas dalyvauja visuomeninėje veikloje.

Dalyvavimas šiais laikais reiškia ne tik piliečių įtaką viešosios politikos sprendimams, bet taip pat apima ir ugdomąjį aspektą [31]. Tai atsispindi ir toliau nurodomose Europos Tarybos rekomendacijose dėl dalyvavimo instrumentų.

Europos Tarybos pataisytoje chartijoje dėl jaunų žmonių dalyvavimo vietos ir regioniniame gyvenime išvardyti principai vietos ir regioninės valdžios institucijoms. Šalia to, kad jaunų žmonių dalyvavimo politika vietos ir regioniniame gyvenime turi atitikti bendrą piliečių dalyvavimo viešajame gyvenime politiką, vietos ir regioninės valdžios institucijos turi užtikrinti, kad visos sektorinės politikos apimtų ir jaunimą. Dalyvavimo galimybės turi būti sudaromos visiems jauniems žmonėms – tiek mažiau galimybių turinčiam jaunimui, jaunimui iš etninių, tautinių, socialinių, kultūrinių, religinių mažumų, lyties ar kalbos požiūriu [31].

Jaunimo dalyvavimo, aktyvaus pilietiškumo bei savanoriškos veiklos skatinimas pabrėžiamas Europos jaunimo politikos baltojoje knygoje. Joje numatyta, kad jaunimo dalyvavimui labai svarbus laipsniškas mokymo procesas. Būtinai nuolatiniai mokymai jaunimo lyderiams, jaunimo organizacijų nariams, suteikiantys dalyvavimui reikalingų kompetencijų. Siekiant realaus jaunimo dalyvavimo visuomenės gyvenime, būtina sudaryti tam tikras sąlygas. Tai reiškia, kad turi būti išvystyta ir pastoviai aprūpinama informacija jaunimo apmokymo kaip dalyvauti visuomenės gyvenime sistema, suteikiamos komunikacijos priemonės, palaikomi jaunimo projektai ir pripažįstama, kad jauni žmonės yra pasirengę pasišvęsti visuomenės reikalams ir savanoriškam darbui [31].

Valstybės jaunimo politikos strategija (Nacionalinė jaunimo politikos 2011–2019 m. plėtros programa) orientuota į jaunimo poreikius atitinkančių palankių sąlygų kūrimą aktyviam jaunam piliečiui. Vienas šio strateginio dokumento tikslų – ugdyti sąmoningą, pilietišką, patriotišką, brandžią, kultūringą ir kūrybingą jauno žmogaus asmenybę, gebančią būti aktyvia įvairialypės visuomenės dalimi. Įgyvendinant šį tikslą siekiama plėtoti neformalųjį ugdymą, siekiant formalaus ir neformalaus ugdymo integracijos, skatinti jaunimo kūrybiškumą bei aktyvų jaunų žmonių dalyvavimą visuomeniniame gyvenime [24].

Europos Tarybos pataisytoje chartijoje dėl jaunų žmonių dalyvavimo vietos ir regioniniame gyvenime nurodytos priemonės jaunimo dalyvavimui užtikrinti:

- 1) Formalus ir neformalus ugdymas mokykloje, apimantis ir švietimą apie dalyvavimą asociacijų ir jų vietos bendruomenės veikloje.
- 2) Informacijos apie dalyvavimą prieinamumas. Dalyvavimas jaunimui įdomiose arba jų pačių organizuojamose veiklose ir projektuose gali padėti įsitraukti į bendruomeninius reikalus giliau.
- 3) Informacinių ir komunikacijų technologijų panaudojimas suteiktų naujas galimybes jaunimui informuoti ir įsitraukti į svarbius bendruomenės reikalus.
- 4) Jaunų žmonių žiniasklaidos skatinimas, remiant jaunimo radiją, televiziją, rašytinę ir elektroninę spaudą suteikia jaunimui galimybę išreikšti nuomonę ir dalyvauti kuriant laidas.
- 5) Jaunimo savanoriškos veiklos ir atsidavimo bendruomenės reikalams skatinimas per savanoriškos veiklos skatinimo kampanijas, savanorystės centrų kūrimą, savanoriškos veiklos pripažinimą formalaus ugdymo sistemoje ir įsidarbinant.
- 6) Parama jaunimo projektams ir iniciatyvoms skatina jaunų žmonių atsakomybę ir autonomiją, todėl svarbus tokių projektų finansinis, materialinis, techninis rėmimas [31].

Šie dokumentai parodo jaunimo dalyvavimo visuomeniniame gyvenime svarbą. Taip pat yra ir aplinkos apsaugos procese – jaunimas gali atlikti reikšmingą vaidmenį.

Aplinkos ir plėtros konferencijoje 1992 m. priimtas su aplinkos apsauga ir darniu vystymusi susijęs veiksmų planas – Darbotvarkė 21. Ši subalansuotos plėtros veiksmų programa išskiria vaikų ir jaunimo dalyvavimą priimant aplinkosaugos ir plėtros sprendimus. Darbotvarkėje 21 sakoma „būtina, kad pasaulio jaunimas aktyviai dalyvautų priimant visų reikiamų lygių sprendimus, nes tuo jie nulems savo dabartinį gyvenimą ir ateitį. Vaikai paveldės atsakomybę už Žemę. Jie gali įtakoti aplinkosauginius judėjimus. Reikia atsižvelgti į vaikų interesus, dalyvaujant aplinkosaugos ir plėtros procese, siekiant subalansuotos aplinkos kokybės gerinimo veiklos ateityje“ [17].

Dokumentuose nustatytos priemonės, apimančios įvairias sritis ir veiksmus, sudarančios sąlygas jaunimui dalyvauti ir jį skatinančios. Šių priemonių įvardijimas parodo, vien teisės dalyvauti turėjimas nedaro jaunų žmonių aktyviais, tai didele dalimi priklauso nuo išugdytų kompetencijų.

Dalyvavimas aplinkosaugos procese priklauso nuo ekologinio sąmoningumo, atsakingumo už aplinkos būklę bei visų gyventojų gebėjimo suprasti ir spręsti ekologines problemas.

1.6. Aplinkos problemų suvokimo aktualumas bei jaunimo aplinkosauginių problemų suvokimo ugdymas

1.6.1. Aplinkos problemų suvokimo aktualumas

Sprendžiant aplinkos problemas labai svarbu, kad visuomenė būtų pilietiškai aktyvi. Pilietinis aktyvumas aplinkos atžvilgiu tai ne tik dalyvavimas priimant bei įgyvendinant aplinkosaugos sprendimus. Tai apima ir aplinkai palankaus gyvenimo būdo rinkimąsi, atsakingą vartojimą, atliekų neduodančias ar mažai atliekų duodančias šiuolaikines technologijas, iniciatyvumą tvarkant aplinką ir pan. Visi šie aplinkai reikšmę turintys veiksmai gali būti pasiekti tik visuomenei suvokiant aplinkos problemas. Nuo piliečių aplinkos problemų suvokimo, dalyvavimo aplinkos apsaugos procese ir nuo to, kaip atsakingai kiekvienas žiūri į aplinkos apsaugą priklauso aplinkos kokybė. Todėl labai svarbu, kad visuomenės nariai būtų pakankamai kompetentingi – žinotų kokios yra aplinkos problemos, jų priežastys, sprendimo būdai, pačių piliečių atsakomybę siekiant apsaugoti aplinką.

Valdas Pruskus teigia, jog atkirtis šiandieninės rinkos neribotiems poreikiams turėtų būti valdžios institucijų atitinkamų įstatymų priėmimas ir griežta jų laikymosi priežiūros kontrolė – jai esant aplinkos kokybė taptų prioritetiniu ir viešu interesu. Straipsnyje rašoma: „šitaip būtų suteikta parama švietimo institucijoms, sudaryta palankesnė socialinė psichologinė terpė jaunimo vertybinio požiūrio į aplinkos kokybę, ugdymui. Be vertybiškai orientuotos asmenybės, pasirengusios gerinti aplinkos kokybę, kaip vieną svarbių savo gerovės garantų, ugdymo visi įstatymai, įpareigojantys saugoti aplinką ir šitaip ginantys viešą interesą, bus neveiksmingi. Ugdyti tokią asmenybę – pirmiausia yra švietimo institucijų priedermė“ [44].

Autoriaus teigimu, aplinkos kokybę nusako piliečių edukacinis pasirengimas – kuo labiau jie bus ekologiškai išprusę, išsilavinę, tuo labiau vertins gyvenamos aplinkos kokybę. Aplinkos kokybė taps vidiniu įsisąmonintu poreikiu, skatinančiu ieškoti būdų, kaip įveikti rinkos suformuotą monetarinį požiūrį į aplinkos vertybes [44].

Žmogaus ir visuomenės kompetencijas veiksmingai spręsti aplinkos ir darnaus vystymosi problemas lemia išsilavinimas. Kaip alternatyva siekiant išvengti ekosistemų žūties, daugelio problemų, kurios trukdo siekti gyvenimo kokybės dabartinei ir ateinančioms kartoms, yra ugdyti samoningą ir atsakingą aplinkos atžvilgiu pilietį.

Darbotvarkė 21: subalansuotos plėtos veiksmų programos įgyvendinimo priemonė yra ugdymo, visuomenės informavimo ir kvalifikacijos tobulinimo plėtra. Švietimas, įskaitant formalųjį švietimą, visuomenės informavimą ir kvalifikacijos tobulinimą, padeda žmogui ir visuomenei pilnai realizuoti savo galimybes. Jis lemia subalansuotąją plėtrą, gebėjimų spręsti aplinkos ir plėtos problemas tobulinimą. Pagrindinis ugdymas yra mokymo apie aplinką ir plėtrą pamatas ir turėtų tapti esmine ugdymo dalimi. Ir formalusis, ir neformalusis švietimas būtini žmonių pažiūroms keisti, įgyti gebėjimams vertinti ir įprasinti subalansuotosios plėtos reikmes. Visuomenės švietimas lemia aplinkosauginę kultūrą, etiką, vertybes, pažiūras, įgūdžius ir elgesį, būtinus, kad visuomenė veiksmingai dalyvautų priimant sprendimus. Mokymas apie aplinką ir plėtrą yra efektyvus, kai aprėpia fizinės, biologinės, socialinės, ekonominės aplinkos dinamiką ir žmogaus tobulėjimą (taip pat ir dvasinį), yra integruotas į visus mokymo dalykus, naudojami formalūs ir neformalūs bei efektyvūs švietimo būdai [17].

Labai svarbu užtikrinti, kad vaikai ir jaunimas gautų reikiamų žinių apie aplinką ir darnų vystymąsi, žinotų sprendimų, susijusių su aplinka padarinius.

1.6.2. Jaunimo aplinkosauginių problemų suvokimo ugdymas

Jaunimo gebėjimą spręsti aplinkosaugos problemas, aplinkosauginę kultūrą bei etiką, vertybes ir pažiūras, įgūdžius ir elgesį, netrikdančius subalansuotos plėtos ir būtinus efektyviam visuomenės dalyvavimui priimant sprendimus lemia formalusis bei neformalusis ugdymas.

Ugdant žmogaus gebėjimus nuo pat ankstyvo amžiaus svarbų vaidmenį atlieka formaliojo švietimo institucijos – ikimokyklinio ugdymo, bendrojo lavinimo, profesinės bei aukštosios mokyklos. LR Visuomenės aplinkosauginio švietimo strategijoje ir veiksmų programoje visoms formaliojo švietimo įstaigoms yra suformuoti uždaviniai integruoti ekologijos ir aplinkosaugos kursą į mokomuosius dalykus ir taip ugdyti aplinkosaugines vertybes, atsakomybę už žmogaus veiklos pasekmes aplinkai, perteikti aplinkai palankų gyvenimo būdą [28]. Ekologinių žinių integravimas į dėstomus dalykus turi atskleisti vieningą gamtos ir joje vykstančių procesų suvokimą bei jų priežastingumą ir taip priartinti prie ekologinių, aplinkosauginių problemų suvokimo.

Švietimo sistema, dar pradinio ir pagrindinio ugdymo pakopose turi supažindinti vaikus su gamtine aplinka, jos problemomis, mokyti suprasti žmogaus veiklos sukeltus pokyčius gamtoje ir

intis asmeninės atsakomybės už aplinkos išsaugojimą. Taip ugdoma asmeninė atsakomybė ir būtinos kompetencijos dalyvaujant darnaus vystymosi problemų sprendime [50].

Vidurinio ugdymo pakopoje, ugdomos vertybinės nuostatos imtis asmeninės atsakomybės už aplinkos išsaugojimą, tausoti savo ir kitų žmonių sveikatą. Visų gamtos mokslų turinys turi būti glaudžiai siejamas su naujomis technologijomis ir jų taikymu, ekologijos, sveikos gyvensenos, demografijos, gamtosaugos ir etikos problemomis. Jaunimas mokomas taikyti įgytas gamtos mokslų žinias ir gebėjimus sprendžiant įvairias kasdienio gyvenimo, aplinkotyros, aplinkosaugos ir darnaus vystymosi problemas [50].

Aukštosios ir aukštesniosios mokyklos, ruošdamos specialistus, turi ugdyti palankų studentų požiūrį į aplinką, formuoti atsakomybę ir aktyvios aplinkosaugos veiklos įgūdžius, dalyvaujant mokslo tyrimuose, politinėje, ekonominėje, socialinėje ir kultūrinėje veikloje bei nepriklausomai nuo aukštosios mokyklos profilio suteikti visų specialybių aplinkosaugos studijoms kompleksiskumą, apimant gamtos, ekonominių, techninių ir humanitarinių mokslų aplinkosauginius aspektus [28].

Neformaliojo jaunimo aplinkosauginio švietimo tikslas yra plėsti ir gilinti moksleivių žinias apie gamtą, suteikti praktinės veiklos įgūdžių gyvenamajai aplinkai pažinti, ugdyti aplinkosauginį mąstymą, formuoti palankų aplinkai elgesį kasdieniame gyvenime. Šiuos tikslus įgyvendina skirtingos institucijos – ministerijos, vietos valdžios įstaigos, jaunimo organizacijos, kiti fiziniai ar juridiniai asmenys [28].

Nevyriausybės organizacijos (NVO) teikia svarbias neformaliojo mokymo ir savišvietos paslaugas, jos gali suteikti piliečiams daugiau galimybių, taip pat integruoti ir transformuoti mokslo žinias ir faktus į lengvai suprantamą informaciją [19].

Žiniasklaida daro didelę įtaką vartotojų, pirmiausia vaikų ir jaunimo, pasirinkimui ir gyvenimo būdai. Tyrimai rodo, kad globalinių aplinkos problemų suvokimą visuomenėje daugiausia lemia visuomenės informavimo priemonių pranešimai [42].

Mūsų elgesį dažniausiai sąlygoja vaikystėje susiformavę įpročiai, perimami iš tėvų. Todėl pirmiausiai aplinkai palankus gyvenimo būdas turi būti diegiamas šeimoje – jos gyvenimo būdas, plėtojamos tautinės tradicijos gali suvaidinti labai svarbų vaidmenį ne tik vaikų aplinkosauginiame ugdyme, bet ir sprendžiant konkrečias aplinkosaugos problemas [28].

Bendruomenės, šeimos, žiniasklaida ir nevyriausybės organizacijos (NVO) yra svarbūs visuomenės aplinkos problemų suvokimo didinimo proceso dalyviai. Aplinkosaugos vertybių nuostatų, teikiant informaciją apie aplinką, kartu su nevyriausybėmis organizacijomis, mokymo,

ugdymo bei kultūros institucijom ugdymas, ekologinio švietimo projektų įgyvendinimas, turi skatinti visuomenę ne tik daugiau domėtis aplinkos ir gamtos apsauga, bet ir pačiai dalyvauti projektuose, kurie ugdo ekologinę savimonę, palankų aplinkai gyvenimo būdą.

Kiekvieno asmens veiksmai turi poveikį gamtai, todėl aplinkos problemų suvokimas ir gebėjimas įvertinti turimus faktus apie tai gali padėti žmonėms prisiimti atsakomybę dėl savo kasdieninių pasirinkimų.

Kaip būsima visuomenė žiūrės į aplinką, kaip tvarkysis su jos problemomis lemia tai, kaip dabar yra formuojamos jaunų žmonių vertybės. Tame didžiulį vaidmenį atlieka mokymo, ugdymo įstaigos, nevyriausybinės organizacijos bei kultūros institucijos, o šių, jaunimui poveikį turinčių, aplinkos problemų suvokimą formuojančių, dalyvių veiklą lemia jaunimo politika. Todėl labai svarbu kiek į jaunimo politiką yra įtraukta aplinkos apsauga.

2. JAUNIMO POLITIKOS SAMPRATA, TEISINIS REGLAMENTAVIMAS, ĮGYVENDINIMAS IR APLINKOSAUGOS VIETA JAUNIMO POLITIKOJE

2.1. Jaunimo politikos samprata

Jaunimas – visuomenės narių grupė, apimanti asmenybės formavimosi bei perėjimo prie savarankiško gyvenimo visuomenėje laikotarpį išgyvenančius asmenis, turinčius nuo 14 iki 29 m. [22]. Šiuo metu valstybėje yra daugiau nei 800 tūkstančių jaunų žmonių, t.y. 24 proc. visų šalies gyventojų [60]. Ši dalis palaipsniui mažėja dėl mažėjančio gimstamumo ir didėjančios emigracijos. Visoje Europoje demografinė padėtis patiria pokyčių, visuomenė sensta.

Europos politikoje sąvoka „jaunimas“ pirmą kartą paminėta 1993 m. Maastrichto sutartyje. Europos lygmeniu jaunimo politika priklauso sritims, kuriose sprendimai priimami taikant bendro sprendimo procedūrą.

Pripažįstama, kad jaunimas yra viena pažeidžiamiausių visuomenės grupių, ypač dėl dabartinės ekonominės ir finansinės krizės [16].

Jaunimas yra visuomenės dalis, turinti savo savybes, interesus, problemas, todėl ES ir jos narės yra suformavę atskirą politikos sritį – jaunimo politiką.

Jaunimo politiką galima apibūdinti kaip sistemų ir priemonių visumą, siekiančią kuo palankesnių sąlygų asmeninei jauno žmogaus brandai ir sėkmingai integracijai į visuomenę [55].

Pagal LR Jaunimo politikos pagrindų įstatymo 4 straipsnį, „jaunimo politika – tai kryptinga veikla, kuria sprendžiamos jaunimo problemos ir siekiama sudaryti palankias sąlygas formuoti jauno žmogaus asmenybei bei jo integravimuisi į visuomenės gyvenimą, taip pat veikla, kuria siekiama visuomenės ir atskirų jos grupių supratimo bei tolerancijos jauniems žmonėms“ [2].

Tai paramos struktūros (socializacijos laukai), subsidiariai papildančios paties asmens ir šeimos pastangas, padedant parengti jauną asmenį savarankiškam gyvenimui. Šios struktūros yra skirstomos į informalias – tai žiniasklaida, draugai, bendraamžiai; neformalias – šeima, užklasinė veikla, jaunimo organizacijos, vietos bendruomenė; formalias – valstybinės ir nevalstybinės mokymo institucijos: pagrindinės mokyklos, gimnazijos, kolegijos, aukštosios mokyklos (universitetai) [55].

Jaunimo politikos objektas – valstybės institucijų veiklos koordinavimas, formuojant vieningą valstybės politiką jaunimo klausimais, apimančią jaunimo aktualijas: darbo, būsto,

išsilavinimo, neformalaus ugdymo, pilietiškumo, nusikalstamumo bei kitų jaunimo problemų nagrinėjimą, į šį procesą įtraukiant jaunimo organizacijas bei neorganizuotą jaunimą [22].

Šiuolaikinė jaunimo politika plėtojama dviem pagrindinėmis kryptimis:

- jaunimo interesų užtikrinimas atskirose viešosios politikos srityse – švietimas ir mokslas, kultūra, sportas, darbas ir užimtumas, būstas, sveikata ir kt.;
- jaunimo veikla – t. y. neformalusis jaunimo ugdymas, kuriuo siekiama sudaryti sąlygas jauniems asmenims mokytis iš patirties ir eksperimentuoti (savanoriškumas, savarankiškumas, savivalda) [47].

Lietuvos jaunimo politikos Baltojoje knygoje išskiriami trys pagrindiniai jaunimo politikos tikslai:

1. intelektualios, pilietiškos, demokratiškos ir atsakingos asmenybės formavimosi skatinimas;
2. jaunimo integracija į visuomenės politinį, pilietinį, ekonominį, socialinį, akademinį ir kultūrinį gyvenimą;
3. jaunų žmonių motyvavimas aktyviai dalyvauti jaunimo veikloje [22].

Jaunimo politika apima daug skirtingų sričių:

1. pilietiškumo ugdymo ir karo prievolės atlikimo;
2. švietimo, mokymo, mokslo, studijų ir ugdymo;
3. neformalaus ugdymo;
4. laisvalaikio, poilsio, kūrybos ir kultūros;
5. socialinės ir sveikatos apsaugos;
6. sveikatingumo, kūno kultūros ir sporto;
7. kitas įstatymų ir kitų teisės aktų nustatytas sritis [2].

Jaunimo politikoje LR Jaunimo politikos pagrindų įstatymu yra nustatytos bendrosios jaunimo teisės. Jos įpareigoja, kad jauno žmogaus tėvai ar kiti jo atstovai pagal įstatymą, valstybės ir savivaldybių institucijos ir įstaigos, visuomeninės organizacijos, asociacijos bei kiti fiziniai ir juridiniai asmenys, pagal LR Konstitucijoje, LR tarptautinėse sutartyse, įstatymuose ir kituose teisės aktuose nustatytas sąlygas turi laikytis šių nuostatų:

- sudaryti sąlygas jaunam žmogui naudotis visomis LR Konstitucijoje, LR tarptautinėse sutartyse, įstatymuose ir kituose teisės aktuose nustatytomis jaunimo teisėmis bei laisvėmis;
- užtikrinti, kad kiekvienas jaunas žmogus turėtų lygias su kitais jaunais žmonėmis teises ir nebūtų diskriminuojamas dėl savo arba savo tėvų ar kitų jo atstovų pagal įstatymą lyties,

amžiaus, tautybės, rasės, kalbos, tikėjimo, pažiūrų, socialinės, turtinės, šeiminės padėties, sveikatos būklės ar kokių nors kitų aplinkybių;

- sudaryti sąlygas jaunam žmogui turėti tinkamą socialinę aplinką;
- sudaryti sąlygas kiekvienam jaunam žmogui visapusiškai ugdytis ir realizuoti save, taip pat pasirinkti jam priimtinausią dalyvavimo visuomenėje formą [2].

Sėkmingam jaunimo politikos veikimui būtinas palankus ir aiškus teisinis jos reglamentavimas – nustatyti jaunimo politikos principai, sritys, jaunimo politikos organizavimas ir valdymas.

2.2. Europos Sąjungos jaunimo politikos teisinis reglamentavimas ir įgyvendinamos veiksmų programos bei aplinkosaugos vieta juose

Pagrindas veiksams įvairiose, tiesioginį ar netiesioginį poveikį jaunimui turinčiose srityse, yra Europos Bendrijų sutartys. Tos sritys – tai diskriminacija, Europos pilietybė, užimtumas, socialinė atskirtis, švietimas, profesinis rengimas, kultūra, sveikata, vartotojų apsauga, judėjimo laisvė, aplinkos apsauga, jaunų mokslininkų mobilumas, bendradarbiavimo plėtra ir skurdas [22].

Pagal Europos Bendrijos sutarties 149 straipsnį numatoma skatinti jaunimo ir jaunimo darbuotojų mainus. Pagal 150 straipsnį, į veiksmus, skirtus skatinti profesiniam lavinimui, taip pat aiškiai įtrauktas jaunimas [59].

2007 m. Europos Vadovų Tarybos priimtoje Lisabonos sutartyje ES uždaviniai jaunimo politikos srityje buvo papildyti nuostata dėl jaunų žmonių dalyvavimo demokratiname Europos gyvenime rėmimo. Be šių straipsnių, dėmesys jaunimui skirtas ir kitose ES srityse – švietimo ir profesinio mokymo, sveikatos bei atsižvelgiant į jaunimo teises [59].

2001 m. Komisija priėmė baltąją knygą Naujas postūmis Europos jaunimui. Joje pateiktas bendradarbiavimo jaunimo srityje pagrindas. Baltosios knygos tikslai – skatinti jaunimo dalyvavimą, aktyvų pilietiškumą, savanorišką veiklą, informavimą apie Europą ir geresnį jaunų žmonių reikalų supratimą [59].

Baltojoje knygoje pasiūlyta labiau atsižvelgti į jaunimo aspektą ir skatinti jaunuolių dalyvavimą vystant kitų susijusių sričių, tokių kaip, švietimo ir mokymo, užimtumo ir socialinės įtraukties, sveikatos apsaugos ir kovos su diskriminacija, politiką [59].

Baltoji knyga suteikė pagrindą Europos bendradarbiavimo jaunimo srityje sukūrimui, taikant atvirą koordinavimo metodą, kurio pagalba įvardijami bendri tikslai ir įgyvendinami nacionalinėje šalių politikoje [59].

2005 m. Europos Vadovų Taryba priėmė Europos jaunimo paktą (toliau – Paktas) kaip patikslintos Lisabonos strategijos dalį, kuriuo veiksmai vėl sutelkiami į augimą ir užimtumą. Pagrindinis tikslas – gerinti švietimą ir profesinį mokymą, judumą, jaunimo profesinį integravimą ir socialinę įtrauktį. Iniciatyvos išvardytose srityse turi būti geriau viena su kita suderintos [59].

Vėliau Komisija priėmė komunikatą, nustatantį, kaip Paktas galėtų būti įgyvendintas. Paktą įgyvendinančios priemonės ir veiksmai turėjo būti grindžiami Europos užimtumo strategijomis bei darbo programa „Švietimas ir mokymas 2010“ bei išvardija Europos priemones ir programas, kuriomis galima paremti Pakto tikslus [59].

2009 m. lapkritį ES jaunimo reikalų ministrų taryba priėmė rezoliuciją dėl atnaujintos dešimtmečio (2010–2018 m.) Europos bendradarbiavimo jaunimo reikalų srityje programos. Ji grindžiama 2009 m. balandžio mėn. Komisijos komunikatu „ES jaunimo strategija. Investicijos ir galimybių suteikimas“. ES jaunimo strategija yra pagrindas įgyvendinant jaunimo politiką. Strategijoje išdėstyta Europos bendradarbiavimo jaunimo reikalų srityje strategija laikotarpiui iki 2018 m. imtinai, o pagrindiniai tikslai, kurių turėtų būti siekiama yra šie:

- sukurti daugiau galimybių ir užtikrinti lygias galimybes visiems jaunuoliams švietimo srityje ir darbo rinkoje;
- skatinti visų jaunuolių aktyvų pilietiškumą, socialinę aprėptį ir solidarumą [11].

Šiais bendrais tikslais grindžiamoje strategijoje pateikta konkrečių iniciatyvų, skirtų padėti jaunimui pasinaudoti galimybėmis ir spręsti įvairių sričių problemas, kurių dauguma siejasi ir su aplinkosauga. Tai:

- švietimas ir mokymas;
- sveikata ir gerovė;
- dalyvavimas;
- savanoriška veikla;
- socialinė aprėptis;
- jaunimas ir pasaulis;
- kūrybiškumas ir kultūra [11].

2006 m. lapkričio 15 d. sprendimu Nr. 1719/2006/EC 1 Europos Parlamento ir Europos Tarybos buvo patvirtinta programa „Veiklus jaunimas“ 2007–2013 metams, sukurianti teisinį

pagrindą jaunų žmonių neformaliai ugdymui remti. Kaip žinome neformalusis ugdymas yra priemonė jaunimo ekologiniam sąmoningumui formuoti, o programoje nustatyti bendrieji tikslai reikšmingi aplinkos apsaugos politikoje:

- skatinti aktyvų jaunų žmonių pilietiškumą, skiriant ypatingą dėmesį jų, kaip Europos gyventojų, pilietiškumui;
- skatinti jaunų žmonių iš įvairių šalių tarpusavio supratimą;
- prisidėti prie paramos sistemų, kuriomis remiama jaunų žmonių veikla, kokybės gerinimo ir pilietinės visuomenės organizacijų jaunimo reikalų srityje veiksnio didinimo;
- skatinti Europos bendradarbiavimą jaunimo reikalų srityje [15].

Matome, jog nei viename ES jaunimo politikos dokumente nėra tiesiogiai minima ir integruota aplinkos apsauga. ES jaunimo strategija stengiamasi įtraukti jaunimą į jam artimų problemų sprendimą, tokių kaip švietimas ir mokymas, sveikata ir gerovė, dalyvavimas, jaunimas ir pasaulis. Šios sritys siejasi su aplinkos apsaugos politika – aplinkos problemų suvokimas, suformuotas per švietimą ir mokymą, nulemia aplinkos apsaugos kultūrą, aplinkos kaip vertybės pripažinimą. Sveikatai ir gerovei aplinkos kokybė turi didžiulę reikšmę, o tai suvokdamas ir stengdamasis spręsti sveikatos klausimus jaunimas neišvengiamai turėtų pradėti nuo aplinkos kokybės gerinimo.

Siekiant, kad pasaulis kuo geriau suvoktų jaunimo problemas, kad jaunimas būtų lygiateise pasaulio dalimi, privalu išugdyti atsakingą požiūrį į pasaulį jaunimo tarpe. Jis turi žinoti kokios yra pasaulinės problemos, tarp kurių neatsiejamoms ir aplinkos, tokios kaip klimato kaita ar neribotas išteklių naudojimas.

Dokumentai rodo, jog Europoje įgyvendinama jaunimo politika šiuo metu yra orientuota įtraukti jaunimą į kitas politikos sritis bei aktyvų jaunimo pilietiškumą, taikant atvirąjį koordinavimo metodą keturiose prioritetinėse srityse: dalyvavime, informavime, savanoriškoje veikloje ir geresniame jaunimo pažinime. Pilietiškumo ugdymas jaunimo tarpe yra vieta atsakingo aplinkos atžvilgiu piliečio kūrimui. Dalyvavimas, informavimas, įtrauktis į socialinį gyvenimą taip pat yra neatsiejami nuo aplinkos apsaugos politikos įgyvendinimo pagrindinių principų. Jaunimas galėtų ne tik turėti teisę dalyvauti sprendžiant įvairias problemas, turėtų būti formuojamas pareigos tai daryti jausmas.

Kam jaunimo politikoje yra skiriamas dėmesys pirmiausia nustato ES teisiniai dokumentai, todėl labai svarbu kad aplinkos apsauga būtų į juos įtraukta.

2.3. Jaunimo politikos teisinis reglamentavimas ir įgyvendinamos veiksmų programos Lietuvoje bei aplinkosaugos vieta juose

Lietuvos jaunimo politikos teisės aktai apibrėžia politikos formavimą, įgyvendinimą, kryptis, kuriomis veikiama bei jaunimo politikoje dirbančias institucijas.

Nacionaliniai jaunimo politiką reglamentuojantys teisės aktai yra derinami su ES teise. Kokie pagrindiniai teisiniai dokumentai reglamentuoja jaunimo politiką Lietuvoje bei jų chronologija matyti 1 lentelėje (žr. 1 lentelę). Lentelės skiltyje „reglamentavimas“ pateikiama informacija apie tas teisės akto reglamentuojamas sritis, kurios turi ar gali turėti tiesioginį ar netiesioginį poveikį aplinkosaugai.

1 lentelė. Jaunimo politikos Lietuvoje teisinis reglamentavimas

Data	Teisės aktas	Reglamentuojama
1996 m.	Valstybinė jaunimo politikos koncepcija [4]	<ul style="list-style-type: none"> • Intelektualios, pilietiškos, demokratiškos asmenybės formavimas; • jaunimo integracija į visuomenės politinį, pilietinį, ekonominį, socialinį ir kultūrinį gyvenimą.
1998 m.	Valstybinės jaunimo politikos koncepcijos įgyvendinimo 2000–2001 m. programa „Jaunimas Lietuvai“ [7]	<ul style="list-style-type: none"> • Pilietiškumo ugdymas; • dalyvavimas kultūros ir sporto gyvenime; • asmenybės tobulėjimas mokymosi procese.
2003 m.	Jaunimo politikos pagrindų įstatymas [2]	<ul style="list-style-type: none"> • Įtvirtintos jaunimo organizacijų bei jaunimo organizacijų tarybų sąvokos; • pripažinta jų svarba ir indėlis į jauno žmogaus asmenybės ugdymą; • įvardytos atsakingos nacionalinio (VJRT) ir vietinio lygmens institucijos; • įtvirtintas savivaldybių jaunimo reikalų koordinatorių, jaunimo reikalų tarybų ir jaunimo organizacijų tarybų vaidmuo.
2007 m. rugpjūčio 14 d.	Jaunimo politikos plėtros savivaldybėse 2007–2009 m. programa [8]	Jos tikslas – sudaryti sąlygas plėtoti jaunimo politiką savivaldybėse.

1 lentelės tęsinys kitame puslapyje

2010 m. birželio 11 d.	Jaunimo politikos plėtros savivaldybėse 2010–2012 m. programa [18]	<p>Programos paskirtis:</p> <ul style="list-style-type: none"> • skatinti jaunimo organizacijų kūrimąsi ir veiklą; • stiprinti jų ryšį su savivaldybių institucijomis, kaimo bei miesto bendruomenėmis; • tobulinti savivaldybių jaunimo reikalų koordinatorių veiklą; • gerinti savivaldybių institucijų jaunimo politikos formavimo ir įgyvendinimo veiklą; • tobulinti su jaunimu dirbančių specialistų bei savanorių kvalifikaciją; • įdiegti ir koordinuoti jaunimo padėties stebėsenos ir jaunimo politikos savivaldybėse kokybės vertinimo sistemą.
2010 m. gruodžio mėn.	Nacionalinė jaunimo politikos 2011–2019 m. plėtros programa [24]	<p>Tikslai:</p> <ul style="list-style-type: none"> • užtikrinti įvairaus jaunimo poreikius atitinkančią socialinės apsaugos, švietimo ir sveikatos sistemų plėtrą; • ugdyti sąmoningą, pilietišką, patriotišką, brandžią, kultūringą ir kūrybingą jauno žmogaus asmenybę, gebančią būti aktyvia visuomenės dalimi; • sudaryti palankias sąlygas nuosekliai ir kokybiškai jaunimo ir jaunimo organizacijų veiklai, siekiant aktyvesnio jaunimo į(si)traukimo į organizuotą veiklą; • užtikrinti tarpžinybinį ir tarpsektorinį bendradarbiavimą, plėtojant darnią, faktais ir žiniomis grįstą jaunimo politiką.

Šaltinis: „Jaunimo politika Lietuvoje“, 2010, p. 4–13

Jaunimo politiką Lietuvoje reglamentuojantys dokumentai rodo, jog didelis dėmesys šiuo metu yra skiriamas jaunimo politikos plėtrai bei jaunimo dalyvavimui politikoje ir visuomenės gyvenime. Tačiau jaunimo politikos dokumentuose nėra tiesiogiai išskirti aplinkosaugos klausimai.

Matyti, jog didelis dėmesys teisės aktuose (Valstybinėje jaunimo politikos koncepcijoje, Valstybinės jaunimo politikos koncepcijos įgyvendinimo 2000–2001 m. programoje „Jaunimas Lietuvai“, Jaunimo politikos plėtros savivaldybėse 2010–2012 m. programoje) skirtas jaunimo skatinimui aktyviai dalyvauti visuomenės gyvenime bei prisidėti prie problemų sprendimo, pilietiškumo, atsakomybės už savo veiklą ir kultūrinio sąmoningumo ugdymui. Kaip žinome, visi šie veiksmai turi didelę reikšmę aplinkos apsaugai. Jei jaunimas suvoks aplinkos problemas, o jo dalyvavimas visuomenės gyvenime ir pilietiškumas bus skatinami, tai turės įtaką ir jaunimo (ir visos visuomenės – žmogui tampant suaugusiu) dalyvavimui aplinkos problemų sprendime. Atsakomybės už savo veiklą prisiėmimas ir kultūrinis sąmoningumas taip pat apima aplinkai palankaus gyvenimo būdo pasirinkimą, atsakingą vartojimą ir pan.

Taip pat įstatymuose daug su jaunimu dirbančių organizacijų veiklos reglamentavimo. Įvirtinta jaunimo organizacijų sąvoka (Jaunimo politikos pagrindų įstatyme), skatinamas jų susitelkimas, padedantis ugdyti pilietiškumą, spręsti jaunimo problemas (2004–2008 m. į LR Vyriausybės programoje). Jaunimo organizacijos turi įtaką jaunimo dalyvavimui aplinkos problemų sprendime bei jų suvokimo ugdymui, gali vykdyti neformalųjį jaunimo aplinkosauginį švietimą. Jaunimo organizacijoms, bendradarbiaujant su vietos institucijomis ir bendruomenėmis (Jaunimo politikos plėtros savivaldybėse 2010–2012 m. programa) yra galimybė atkreipti visuomenės dėmesį į aplinkos apsaugos klausimus bei įtakoti šių klausimų įtraukimą į savivaldybės jaunimo politiką.

Daug dėmesio jaunimui skirta 2008–2012 m. LR Vyriausybės programoje. Joje siekta formuoti jaunimo pasaulėžiūrą, poreikius atitinkančią, valstybės ir visuomenės interesus tenkinančią jaunimo politiką. Viena iš svarbiausių Programos įgyvendinimo priemonių buvo parengti ilgalaikę jaunimo politikos strategiją, konkrečiai įvardinančią jaunimo politikos tikslus, uždavinius, priemones bei rezultatus [58].

Rengiant strategiją, buvo atlikta jaunimo padėties analizė, nustatytos pagrindinės kryptys plėtojant jaunimo politiką. 2010 m. LR Vyriausybė priėmė naują Lietuvos jaunimo politikos strategiją – Nacionalinę jaunimo politikos 2011–2019 m. plėtros programą. Ja siekiama sukurti darnią aplinką ir prielaidas tęsti jaunimo politikos plėtojimą Lietuvoje bei sudaryti galimybes jaunam žmogui tapti aktyviu, pilietišku ir motyvuotu modernios valstybės nariu, gebančiu prisiimti atsakomybę. Šiame dokumente yra suformuluoti jaunimo politikos prioritetai, tikslai, veiksmų kryptys, valstybės ir visuomenės siekiai, kurie netiesiogiai siejasi ir su aplinkos apsaugos politikos įgyvendinimui būtinais aspektais. Nacionalinės jaunimo politikos 2011–2019 m. plėtros programos tikslai:

- Ugdyti sąmoningą, pilietišką, patriotišką, brandžią, kultūringą ir kūrybingą jauno žmogaus asmenybę, gebančią būti aktyvia įvairialypės visuomenės dalimi.
- Sudaryti palankias sąlygas nuosekliai ir kokybiškai jaunimo ir su jaunimu dirbančių organizacijų veiklai, siekiant aktyvesnio jaunimo į(si)traukimo į organizuotą veiklą.
- Užtikrinti tarpžinybinį ir tarpsektorinį bendradarbiavimą, plėtojant darnią, faktais ir žiniomis grįstą jaunimo politiką [24].

Vėl gi matome, jog į Nacionalinės jaunimo politikos 2011–2019 m. plėtros programos pagrindines veiksmų kryptis nėra tiesiogiai įtraukta aplinkos apsauga. Tačiau Programoje suplanuoti veiksmai yra svarbūs ir aplinkos apsaugos politikos principų įgyvendinimui. Aplinkos apsauga galėtų būti įtraukta į sritis, kuriose didinamas jaunimo dalyvavimas, aktyvumas bei informavimas.

Naujoje Vyriausybės 2012–2016 m. programoje jaunimas nėra įtrauktas į prioritetines veiklos kryptis.

Programų siekiai į nacionalinę jaunimo politiką perkelia ES jaunimo politikos strateginius planus – Programos orientuotos į jaunimo ugdymą, jaunimo organizacijų plėtrą, jaunimo įtraukimo į organizuotą veiklą ir aktyvaus dalyvavimo skatinimą, su jaunimu dirbančių specialistų tobulinimą.

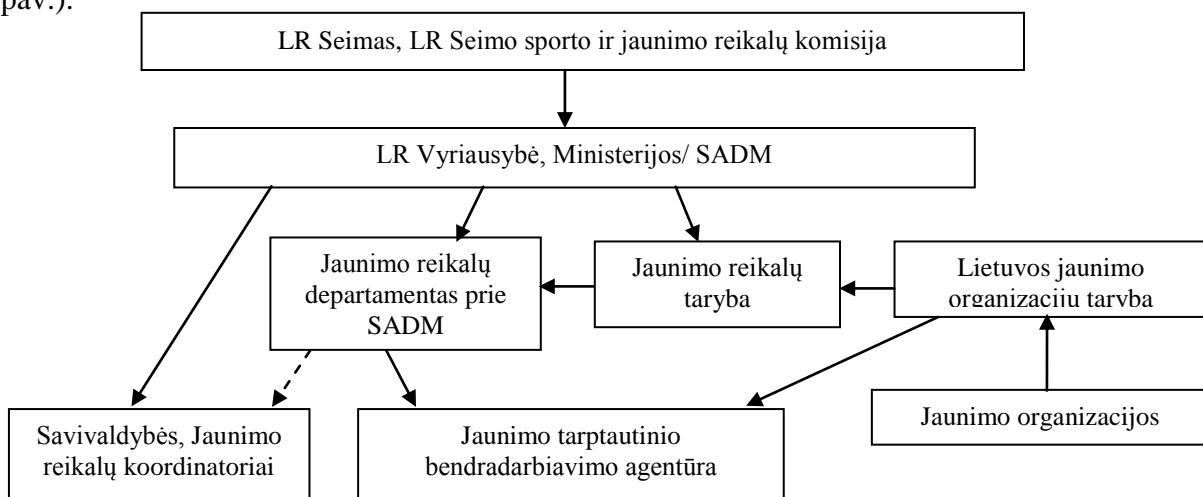
Už programose numatytų veiksmų įgyvendinimą jaunimo politikoje atsakingos įvairios institucijos.

2.4. Institucinė sistema, formuojanti ir įgyvendinanti jaunimo politiką bei jaunimo politikos įgyvendinimo kokybę

2.4.1. Institucinė sistema, formuojanti ir įgyvendinanti jaunimo politiką

Itin svarbus aspektas jaunimo politikos srityje yra institucinė sistema, kuri įtvirtinta įstatymuose ir kituose teisės aktuose nacionaliniame ir vietos lygmenyje.

Pagrindinės institucijos nacionaliniame lygmenyje veikia ir įstatymų leidžiamojoje, ir vykdomojoje valdžioje. Jaunimo politikos valdymo modelis pavaizduotas pirmame paveiksle (žr. 1 pav.).

Šaltinis: sudaryta pagal „Jaunimo politika Lietuvoje“, 2010

1 pav. Jaunimo politikos valdymo modelis

LR Seime veikiančios Jaunimo ir sporto reikalų komisijos pagrindinės funkcijos yra rūpintis jaunimo teisėmis, valstybinės jaunimo politikos formavimu, vykdyti jaunimo politiką įgyvendinančių institucijų bei įstaigų parlamentinę kontrolę. Vyriausybė jaunimo politikos koordinavimą yra pavedusi vienai iš ministerijų – t.y. Socialinės apsaugos ir darbo ministerijai (toliau – SADM). SADM, įgyvendindama jai pavestus uždavinius jaunimo srityje: atlieka LR jaunimo politikos pagrindų įstatymo vykdymo kontrolę ir priežiūrą; organizuoja ir koordinuoja Europos Komisijos nustatytų prioritetinių jaunimo politikos priemonių įgyvendinimą Lietuvoje; formuoja, koordinuoja ir įgyvendina jaunimo politiką Lietuvoje. Nustatytas valstybės jaunimo politikos priemonės, stiprinančias jaunimo motyvaciją įsitraukti į aktyvų visuomenės gyvenimą, dalyvauti sprendžiant jaunimo problemas, įgyvendina JRD. Pagrindiniai departamento uždaviniai yra koordinuoti valstybės institucijų bei įstaigų veiklą jaunimo politikos srityje, rengti bei įgyvendinti valstybės jaunimo politikos programas ir priemones bei analizuoti jaunimo, jaunimo organizacijų ir su jaunimu dirbančių organizacijų būklę Lietuvoje. Jaunimo organizacijos per regionines jaunimo organizacijų sąjungas bei nacionalinės jaunimo organizacijos per Lietuvos jaunimo organizacijų tarybą atstovauja jaunimo interesus bei dalyvauja formuojant jaunimo politiką [57].

Šios jaunimo politikos valdymo struktūros atsakingos už politikos formavimą bei įgyvendinimą, o tai reiškia, jog jos galėtų skirti didesnę dėmesį aplinkosauginių dalykų įtraukimui į jaunimo politiką. Taip pat yra ir su politikos formavimu bei įgyvendinimu savivaldybėse.

Sėkmingam jaunimo politikos įgyvendinimui, sprendimai turi būti priimami tuo lygmeniu, kuriame jie yra efektyviausi. Todėl savivaldybėse jaunimo politiką formuoja ir įgyvendina savivaldybės institucijos. Vietinės bendruomenės bendradarbiaudamos su vietine valdžia gali formuoti ir įgyvendinti efektyvias į jaunimą orientuotas programas. Jaunimo klausimai turėtų būti sprendžiami įgalinant vietinę valdžią, viešojo sektoriaus atstovus, nevyriausybines organizacijas ir patį jaunimą. Todėl yra labai svarbi savivaldybių jaunimo politika [56].

Lietuvos savivaldybėse kuriamas jaunimo dalyvavimą turinčios užtikrinti sistemos (formuojamos jaunimo reikalų tarybos, jaunimas įtraukiamas į vietos veiklos grupių veiklą, skatinamos burtis jaunimo organizacijas vienijančios organizacijos). Tačiau 2010 m. atliktų jaunimo dalyvavimo įgyvendinant regioninę jaunimo politiką tyrimų duomenys parodė, kad sukurtas modelis bei Jaunimo politikos pagrindų įstatyme ir kituose teisės aktuose apibrėžtos struktūros (jaunimo organizacijos, Regioninės jaunimo organizacijų tarybos, Savivaldybių jaunimo reikalų tarybos, Savivaldybių jaunimo reikalų koordinatoriai, moksleivių savivaldos) nėra pakankamai efektyvūs

jaunimo dalyvavimui užtikrinti. Nėra skiriamas pakankamas dėmesys jaunimo dalyvavimui per šias struktūras skatinti, o jaunimo įsitraukimas į aktualių problemų sprendimą yra tik epizodinis. Jaunimo dalyvavimas pilietiniame ir politiniame gyvenime tampa vis problematiškesnis dėl didėjančio jaunimo ir institucijų atotrūkio [31].

Jaunimo dalyvavimas gali turėti įtakos aplinkos apsaugos politikai. Menkai dalyvaudamas pilietiniame gyvenime, jaunimas neprisideda ir prie aplinkos problemų sprendimo.

Remiantis tyrimų metu gautais duomenimis, įvertinti veiksniai, darantys įtaką jaunimo atstovų savivaldybių jaunimo reikalų tarybose (SJRT) dalyvavimui. Tai asmeninės vertybės bei nuostatos, SJRT veiklos kontekstas, veiklos organizavimas, komunikacija tarp savivaldybės ir jaunimo, SJRT įtaka ir pripažinimas, pasitenkinimas SJRT ir savo veiklos rezultatais, taip pat požiūris į jaunimo atstovų nuomonę priimant sprendimus. Savivaldybėse jaunimo dalyvavimą labiausia skatina jaunimo ir kitos nevyriausybinės organizacijos, o jų veiklos trūkumai slopina dalyvavimą [31].

Kadangi jaunimo politika apima labai įvairias sritis (pilietiškumo ugdymo, švietimo, mokslo, studijų ir ugdymo, neformaliojo ugdymo, darbo ir užimtumo, apsirūpinimo būstu, laisvalaikio, poilsio, kūrybos ir kultūros, socialinės ir sveikatos apsaugos, sveikatingumo, kūno kultūros ir sporto ir kt.), už jos formavimą ir įgyvendinimo kokybę atsakingi skirtingi savivaldybės tarybos komitetai bei savivaldybės administracijos skyriai bei institucijos (švietimo įstaigos, pedagoginės-psichologinės tarnybos, darbo biržos, neformaliojo švietimo įstaigos muzikos ir meno mokyklos, sporto centrai ir kita), jaunimo laisvalaikio centrai, kultūros centrai, muziejai, bibliotekos ir t. t.) [47].

2.4.2. Jaunimo politikos įgyvendinimo kokybė

Jaunimo politika Lietuvoje įgyvendinama, vadovaujantis šiais principais:

- pariteto ir subsidiarumo – institucijos ir įstaigos bei jaunimo organizacijos yra atstovaujamos po lygiai, o sprendimai priimami tuo lygmeniu, kuriame jie efektyviausi;
- dalyvavimo ir informavimo – valstybės ir savivaldybių institucijos ir įstaigos informuoja jaunimą jam aktualiais klausimais, jie sprendžiami jaunimui dalyvaujant;
- savivaldos, savarankiškumo ir savanoriškumo – jaunimas renkasi veiklos sritį, formuoja jos tikslus, aktyviai joje dalyvauja ir atsako už tikslų įvykdymą, nustato veiklos tikslų įgyvendinimo būdus, formą, atsakomybę ir įvertinimą;

- tarpžinybinio koordinavimo, bendravimo ir bendradarbiavimo – sprendamos su jaunimu susijusius klausimus, valstybės ir savivaldybių institucijos ir įstaigos bendradarbiauja, o Lietuvos jaunimo organizacijos bendradarbiauja su Lietuvos ir užsienio jaunimo organizacijomis ir pan. [57].

Siekiant sėkmingo jaunimo politikos įgyvendinimo, maksimalaus valstybės ir savivaldybių vykdomų programų bei priemonių efektyvumo, harmoningos jaunimo politikos plėtros visose LR savivaldybėse, nukreiptos į jaunimui aktualių klausimų sprendimą, reikalingi tyrimai jaunimo politikos srityje.

Nuo 2011 m. JRD vykdė jaunimo problematikos savivaldybėse tyrimus. Jie buvo atlikti 53 savivaldybėse ir apėmė mokymąsi bei studijas, darbą, laisvalaikį, gyvenimo sąlygas, dalyvavimą neformaliame ugdyme, fizinę ir psichinę sveikatą, įpročius ir gyvenimo būdą, šeimą, draugus ir kaimynystę [53].

Apibendrinant jaunimo problematikos savivaldybėse tyrimų rezultatus, paruošta jaunimo problematikos tyrimų rezultatų palyginamoji analizė. Ji sudaro palankesnes sąlygas stiprinti valstybinį ir nevyriausybinių sektorių, dirbančius jaunimo politikos srityje, pateikia palyginamus duomenis apie jaunimo padėtį skirtinguose regionuose, išskiria problematiškiausius regionus bei jaunimo politikos sritis. Atsižvelgiant į tai galima nustatyti nacionalinius jaunimo politikos prioritetus ir priemones prioritetų įgyvendinimui, taip užtikrinti jaunimo politikos plėtros nuoseklumą ir pagrįstumą, parengiant atitinkamus strateginius planus, nacionalines programas ir priemones [54].

2012 m. birželio – liepos mėn. JRD užsakymu VšĮ Viešosios politikos ir vadybos institutas parengė kito vykdyto tyrimo „Jaunimo politikos įgyvendinimo kokybės 53 Lietuvos savivaldybėse vertinimas“ (toliau – tyrimas) lyginamosios analizės ataskaitą. Tyrime savivaldybių jaunimo politikos įgyvendinimo kokybė buvo vertinama pagal aštuonis indikatorius: prielaidas jaunimo politikos formavimui ir įgyvendinimui; jaunimo dalyvavimą; paramą jaunimui; jaunimo neformalųjį ugdymą, mokymą ir konsultavimą; jaunimo informavimą; tarpžinybiškumą, tarpsektoriškumą, jaunimo politikos integralumą; jaunimo politikos tobulinimą ir inovacijas; tarptautinių ryšių ir bendradarbiavimo palaikymą [32].

Vertinant laikytasi Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacijos (EBPO) nustatytų kiekybinių ribų, savivaldybės skirstytos į tris grupes: „miesto“, „pusiau kaimo“ ir „kaimo“ [32].

Tyrimu išsiaiškinta, ar savivaldybėse sukurtos pakankamos prielaidos jaunimo politikos formavimui ir įgyvendinimui. Paaiškėjo, jog daugiau nei pusėje savivaldybių jaunimo politika

išlieka vidutiniškai ar silpnai reglamentuota, reglamentavimo situacija ir patvirtintų planavimo dokumentų struktūra nėra vieninga, jaučiamas jaunimo politikos įgyvendinime dalyvaujančių specialistų trūkumas. Jaunimo politikos uždaviniai nėra pakankamai integruoti į savivaldybių strateginės plėtros planus ir kitus planavimo dokumentus [32].

Tyrimo rezultatai parodė, kad geriausios galimybės dalyvauti savivaldoje jaunimui yra sudarytos formalaus švietimo ir ugdymo organizacijose. Jaunimas turi galimybes dalyvauti vietos bendruomenių, vietos organizacijų savivaldoje, tačiau praktiškai nedalyvauja nei su jaunimu dirbančių, nei neformalaus ugdymo organizacijų savivaldoje [32].

Daugelyje savivaldybių yra nepakankama neformalaus ugdymo ir mokymo veiklų pasiūla ir įvairovė, ypač pasyviajam, socialiai pažeidžiamam bei vyresnio nei mokyklinio amžiaus, jaunimui [32].

Taip pat tyrimas parodė, jog savivaldybėse dominuoja jaunimą aktyvinančios priemonės, daugiausiai nukreiptos į jaunimo laisvalaikio užimtumo didinimą ir savanorystę. Pagal savivaldybėse veikiančių apklaustų organizacijų atstovų atsakymus padaryta išvada, kad esama neformaliojo švietimo paslaugų pasiūla jaunimui yra nepakankama arba ne visiems prieinama. Taip pat savanorystės klausimams, apimant ir paramą jaunimo organizacijų veiklai (projektams, renginiams, organizacijų steigimuisi) [32].

Apibendrinti duomenys parodė, kad geriausia jaunimo politikos įgyvendinimo kokybės situacija tarp „miesto“ savivaldybių yra Vilniaus ir Kauno miestų savivaldybėse, blogiausia – Neringos, Visagino ir Panevėžio. Tarp „pusiau kaimo“ savivaldybių geriausia situacija yra Trakų rajono, Akmenės rajono ir Marijampolės savivaldybėse, blogiausia – Birštono, Švenčionių rajono ir Plungės rajono savivaldybėse. Remiantis surinktais duomenimis, geriausia jaunimo politikos įgyvendinimo kokybės situacija tarp „kaimo“ savivaldybių yra Pakruojo rajono, Šakių rajono, Pasvalio rajono ir Kaišiadorių rajono savivaldybėse, o sąlyginai blogiausia – Prienų ir Vilkaviškio rajonų savivaldybėse [32].

Jaunimo politikos, ją reglamentuojančių dokumentų bei įgyvendinimo masto savivaldybėse analizė parodo, kaip suprantama jaunimo politika, kokios šiuo metu yra jos prioritetinės sritys, kokie dokumentai jas apibrėžia, taip pat kokios Lietuvos institucijos rengia tokius dokumentus, kas politiką įgyvendina.

Iš to matyti, jog jaunimo politikoje nėra tiesiogiai skiriama dėmesio aplinkos apsaugai, tačiau jaunimo politikos tikslų ir principų sėkmingas įgyvendinimas gali turėti įtakos aplinkos problemų sprendimui būtiniems aspektams. Kadangi jaunimo politikos veikimą nustato ją reglamentuojantys

dokumentai, o nacionaliniai dokumentai yra derinami su tarptautiniais, aplinkos apsaugos trūkumas jaunimo politikoje pirmiausiai kyla iš jos neįtraukimo į ES strateginius dokumentus.

Apžvelgta jaunimo politikos įgyvendinimo savivaldybėse kokybės ataskaita parodė, jog geriausia jaunimo politikos įgyvendinimo situacija yra Vilniaus miesto savivaldybėje. Kadangi jaunimo politikai teisiškai nepavesta įtraukti jaunimo į aplinkosauginių tikslų siekimą, atliktuose tyrimuose nėra duomenų apie tai, kaip miesto savivaldybė vykdo aplinkos apsaugos politiką jaunimo politikos kontekste bei kaip didinamas Vilniaus miesto jaunimo aplinkos problemų suvokimas.

3. VILNIAUS MIESTO SAVIVALDYBĖS JAUNIMO POLITIKA, POLITIKA, UGDANTI JAUNIMO APLINKOSAUGINĮ SĄMONINGUMĄ BEI SĄMONINGUMO UGDYMAS ŠVIETIMO SISTEMOJE

3.1. Vilniaus miesto savivaldybės jaunimo politika

Vilniaus miesto savivaldybės jaunimo politika – tai Savivaldybės institucijų veikla, padedanti spręsti jaunimo problemas ir siekianti sudaryti palankias sąlygas jauno žmogaus asmenybės formavimuisi bei integracijai į visuomenės gyvenimą [14]. Vilniaus miesto savivaldybės jaunimo politika yra nacionalinės jaunimo politikos dalis.

Pagrindiniai Savivaldybės jaunimo politikos tikslai:

- sudaryti sąlygas formuotis moraliai, intelektualiai, pilietiškai ir demokratiškai asmenybei;
- padėti jaunimui integruotis į politinį, ekonominį, socialinį, kultūrinį Lietuvos ir sostinės visuomenės gyvenimą;
- skatinti dvasinių vertybių formavimąsi, ugdyti pareigą Tėvynei ir šeimai;
- užtikrinti jaunų žmonių pilietines, socialines, politines teises;
- rūpintis jaunimo socialinių, kultūrinių problemų sprendimu ir kitomis aktualiomis jaunimo problemomis [14].

Mums jau žinomi aplinkos apsaugos problemų sprendime svarbūs niuansai matyti ir Savivaldybės jaunimo politikos tiksluose. Sėkmingam aplinkos apsaugos politikos įgyvendinimui yra būtini pilietiškos ir intelektualios asmenybės formavimas, pastangos integruoti jaunos žmones į politinį visuomenės gyvenimą, nematerialių vertybių formavimas.

Pagrindiniai Savivaldybės jaunimo politikos principai:

- Savivaldybės institucijos turi skatinti jaunimą dalyvauti visuomenės gyvenime ir prisidėti prie jaunimo problemų sprendimo, taip pat ugdyti atsakomybę už savo veiklą;
- jaunimo klausimai turi būti sprendžiami, atsižvelgiant į jų kompleksiskumą, įtraukiant kuo daugiau suinteresuotų institucijų;
- Savivaldybės institucijos turi skatinti ir remti nevyriausybinės jaunimo organizacijas, prisidedančias prie jaunimo problemų sprendimo ir Savivaldybės jaunimo politikos tikslų įgyvendinimo;

- nevyriausybinėms jaunimo organizacijoms sudaromos sąlygos daryti įtaką Savivaldybės jaunimo politikai ir kontroliuoti, kaip ji įgyvendinama [14].

Skatinant jaunimą dalyvauti visuomenės gyvenime galima įtakoti jaunimo dalyvavimą aplinkos problemų sprendimo procese, o atsakomybės už savo veiklą ugdymas gali padėti prisiimti atsakomybę už aplinkos problemas, paskatinti suvokti atsakingo vartojimo naudą. Nevyriausybinių organizacijų vaidmens stiprinimas gali įtakoti ir didesnę dėmesio aplinkosaugai jaunimo politikoje skyrimą.

Vilniaus miesto jaunimo politiką formuoja ir įgyvendina Savivaldybės institucijos. Vilniaus miesto savivaldybės taryba formuoja Savivaldybės jaunimo politikos tikslus, principus ir kryptis bei teisės aktuose įtvirtintas nuostatas, pagal kurias tikslai įgyvendinami. Šią funkciją jai atlikti padeda Savivaldybės jaunimo reikalų koordinatorius. Savivaldybės jaunimo politikai formuoti, koordinuoti ir dalyvauti ją įgyvendinant, veikia Vilniaus miesto jaunimo reikalų taryba. Ji lygiateisės partnerystės pagrindu sudaryta iš Savivaldybės institucijų atstovų bei jaunimo organizacijų atstovų, kuriuos deleguoja regioninė jaunimo organizacijų taryba – Vilniaus jaunimo organizacijų sąjunga „Apskritas stalas“ [33].

Taip pat vykdydami savo tiesiogines funkcijas, prie jaunimo politikos įgyvendinimo prisideda Švietimo skyriaus neformaliojo švietimo poskyris, Aplinkos apsaugos, Kultūros, Turto valdymo, Socialinės paramos, Vaikų teisių apsaugos skyriai. Prireikus prie Vilniaus miesto jaunimo reikalų tarybos gali veikti patariamasis ekspertų komisijos, teikiančios pasiūlymus atskirais Savivaldybės jaunimo politikos tikslų įgyvendinimo klausimais [14].

Savivaldybė, formuodama ir įgyvendindama jaunimo politiką, remiamasi LR įstatymais ir Vilniaus miesto savivaldybės teisės aktais jaunimo politikos srityje [14].

Vienas svarbiausių jaunimo politikos formavimą ir įgyvendinimą Vilniaus miesto savivaldybėje reglamentuojančių dokumentų yra dar 2002 m. Vilniaus miesto savivaldybės tarybos patvirtinta Vilniaus miesto savivaldybės jaunimo politikos koncepcija. Koncepcijoje nustatytos savivaldybės jaunimo politikos prioritetinės kryptys, tikslai, principai ir įgyvendinimo sritys, reglamentuota savivaldybės tarybos, jaunimo reikalų tarybos ir savivaldybės įstaigų veikla [33].

Vilniaus miesto savivaldybė nėra patvirtinusi jaunimo politikos strategijos, tačiau nuo 2012 m. įgyvendinamas projektas „Jaunimo politikos efektyvaus įgyvendinimo strategijos Vilniaus mieste parengimas“. Jaunimo politikos sritys yra integruotos Vilniaus miesto 2010–2020 metų strateginiame plane, kurio vienas iš iškeltų tikslų – kokybiška švietimo sistema, sklandi jaunimo politika, užtikrintas vaikų ir jaunimo užimtumas [33].

Jaunimo politikos įgyvendinimą savivaldybėje reglamentuoja Vilniaus miesto savivaldybės 2011–2014 m. veiklos plano I strateginio tikslo programos:

- I programa – Vaikų, jaunimo ir suaugusiųjų ugdymas;
- III programa – Sveikatos apsauga;
- IV programa – Vaikų ir jaunimo socializacija;
- IX programa – Kultūros veiklos plėtra ir jos vaidmens bendruomenės gyvenime stiprinimas [12].

Kiti Vilniaus miesto savivaldybės jaunimo politiką reglamentuojantys teisės aktai:

- Vilniaus miesto savivaldybės jaunimo politikos koncepcija – 2002;
- Vilniaus miesto savivaldybės 2010–2020 m. strateginis planas – 2010;
- Vilniaus miesto savivaldybės 2011–2014 m. veiklos planas – 2011;
- Jaunimo programų konkurso nuostatai – 2010;
- Vaikų vasaros poilsio programų konkurso nuostatai – 2011;
- Vilniaus miesto savivaldybės administracijos vyriausiojo specialisto pareigybės aprašymas (Jaunimo reikalų koordinatoriaus) – 2011 [33].

Aptarti jaunimo politikos Vilniaus mieste aspektai rodo, jog Vilniaus miesto savivaldybės jaunimo politika yra orientuota į tas pačias kryptis kaip ir nacionalinė jaunimo politika. Joje nėra tiesiogiai užsimenama apie aplinkos apsaugą, tačiau minėta, jog įgyvendinant tam tikras tiesiogines funkcijas, atsakomybė tenka Vilniaus miesto savivaldybės administracijos Aplinkos apsaugos skyriui. Ką šis skyrius atlieka jaunimo politikos kontekste analizuojama kitame poskyryje.

3.2. Vilniaus miesto savivaldybės politika, ugdanti jaunimo aplinkosauginį sąmoningumą

Ugdyti jaunimo aplinkosauginį sąmoningumą yra būtina siekiant sėkmingo aplinkos apsaugos politikos įgyvendinimo.

Skatinti miesto gyventojų ekologinį mąstymą, sveiką gyvenimą, savo aplinkos tausojimą bei puoselėjimą ir darnią miesto plėtrą siekiama „Vietos darbotvarkė XXI“, kurią sukurti ir nuolat atnaujinti numatė dar 2002–2011 m. Vilniaus miesto strateginis planas [65]. „Vietos darbotvarkė XXI“ yra Jungtinių Tautų Aplinkos apsaugos ir plėtros konferencijoje priimto veiksmų plano

Darbotvarkės 21 įgyvendinimas vietos lygmeniu, aplinkos apsaugos politikos ir darnaus miesto vystymosi dalis [63].

Darbotvarkėje numatyta, kad ugdant ekologiškai mąstančią visuomenę yra būtinas švietimo darniam vystymuisi propagavimas. Turi būti vykdomos ir remiamos priemonės, ugdančios visuomenės gebėjimus spręsti ekologines problemas ir atsakomybę už aplinką, skatinama lengvai prieinama ekologinės informacijos sklaida, bendradarbiaujama su formaliojo ir neformaliojo švietimo institucijomis ir organizacijomis. Švietimo turinys numatomas atsižvelgiant į aplinkos apsaugos politikos tikslus bei miestui aktualias problemas, o kryptys parenkamos pagal skirtingų grupių (vaikai, jaunimas, tarnautojai, įmonės) poreikius ir veiklos pobūdį [27].

„Vietos darbotvarkės XXI“ įgyvendinimas, apimantis esminių aplinkosaugos principų įgyvendinimą ir laikymąsi, informacijos sklaidą visuomenei, tarptautinių ryšių plėtrą, bendradarbiavimą tarp institucijų ir bendruomenių skatinimą, yra numatytas ir siekiant Vilniaus miesto aplinkos apsaugos politikos tikslų ir uždavinių [65].

Vilniaus miesto aplinkos apsaugos politika apibrėžiama keturiais pagrindiniais tikslais:

1. Vilniaus miesto aplinkos apsaugos prioritetų nustatymu;
2. sveikos aplinkos užtikrinimu;
3. biologinės įvairovės ir jos išteklių išsaugojimu;
4. žinių visuomenės, atsakingos už savo miesto aplinkos kokybę sukurimu [65]. Pastarasis vėl gi yra orientuotas į visuomenės informavimą, atsakingumą bei sąmoningumą aplinkos klausimais.

Aplinkos apsaugos politiką Vilniaus mieste rengia ir įgyvendina Vilniaus miesto savivaldybės administracijos Aplinkos ir energetikos departamento Aplinkos apsaugos skyrius (toliau – Aplinkos apsaugos skyrius). Skyriaus uždavinys, turintis reikšmę jaunimo aplinkos problemų suvokimui yra teikti visuomenei informaciją aplinkos apsaugos srityje. Skyrius teikia miesto gyventojams ir institucijoms informaciją aplinkos apsaugos klausimais, planuoja ir rengia aplinkosauginio švietimo programas, priemones, veiksmus bei lėšas joms vykdyti, o tvirtina Vilniaus miesto savivaldybės taryba. Su Aplinkos apsaugos skyriumi taip pat derinami ekologinio švietimo projektų atrankos kriterijai ir tvarka [65].

Aplinkosauginio švietimo programos ruošiamos ir vykdomos, kad būtų organizuojamas aplinkosauginis švietimas specialistams ir visuomenei, rengiami mokymai, renginiai, remiami aplinkosauginiai Vilniaus mokymo įstaigų, savivaldybės įmonių ir visuomeninių organizacijų projektai, taip įgyvendinant jaunimo aplinkosauginio sąmoningumo ugdymo priemones.

Viena tokių programų buvo Ekologinio švietimo 2008–2010 metų programa. Ja siekta, kad visuomenė gautų informaciją apie aplinką bei jos pokyčius, būtų sudarytos galimybės dalyvauti priimant sprendimus ir bendradarbiauti su Savivaldybe, tobulinamas ekologinio švietimo bei ugdymo modernizavimas ir, kad bendrojo lavinimo įstaigų darbuotojai įgytų ekologinį išsilavinimą ir savo veikloje tikslingai mokytų jaunimą taupaus vartojimo, energijos, vandens, bioįvairovės, kraštovaizdžio bei išteklių saugojimo, garbaus elgesio su gamta [13].

Į jaunimo ekologinį sąmoningumą orientuota priemonė, skirta mokyklų, vaikų darželių, nevyriausybinių organizacijų renginiams, tradicinėms aplinkos apsaugos šventėms, ekologiniams pažintiniams žygiams organizuoti bei priemonė bendrojo lavinimo įstaigų vadovų ir gamtos mokslų mokytojų, vaikų lopšelių–darželių vadovų ekologiniam auklėjimui, teisingai pasaulėžiūrai į aplinkos apsaugą formuoti [13].

2010–2020 m. Vilniaus strateginiame plane iškeltas tikslas „formuoti sveiką visuomenę, propaguoti sveiką gyvenimą ir ekologišką gyvenimo būdą“, kuriam įgyvendinti, yra numatyti tokie veiksmai:

- informuoti visuomenę apie triukšmo lygį ir pavojus, žalingą oro užterštumo koncentracijas ir pan.;
- steigti vaikų ir jaunimo sveikatingumo centrus, ugdančius sveiką gyvenimą, ekologinį mąstymą ir fizinį aktyvumą;
- viešinti ir skleisti informaciją apie alternatyvų aplinkos neteršiantį transportą (dviračius, velomobilius ir kt.) [26].

Vilniaus miesto savivaldybės veiklos strateginių planų aplinkos ir kraštovaizdžio apsaugos programose, vienas iš tikslų yra siekti darnios ir sveikos aplinkos Vilniaus mieste, sistemingai ekologiškai šviečiant įvairias visuomenės grupes, ypatingą dėmesį skiriant vaikams ir moksleiviams bei jų auklėtojams, naudojant įvairias priemones – forumus, seminarus, konferencijas, pažintinius darbo vizitus, akcijas, parodas, konkursus, leidinius, filmus, TV laidas [25].

Matome, kad Vilniaus miesto savivaldybė skiria nemažą dėmesį aplinkosauginio sąmoningumo jaunimo tarpe formavimui.

Vienas Vilniaus miesto aplinkos apsaugos politikos tikslų yra visuomenės, atsakingos už savo miesto aplinkos kokybę kūrimas. Aplinkos apsaugos strategijoje numatyta, jog gerinant visuomenės informavimą ir švietimą, ekologinį ir aplinkosaugos mokymą būtina įtraukti į visų pakopų mokymo įstaigų programas bei organizuoti moksleivių ir studentų mokslinių ir techninių aplinkos apsaugos projektų konkursus bei įvairią papildomą ekologinio ugdymo veiklą [21]. Kaip tai

įgyvendinama Vilniaus miesto formaliojo ir neformaliojo ugdymo sistemoje nagrinėjama poskyryje 3.3.

3.3. Jaunimo aplinkosauginio sąmoningumo ugdymas Vilniaus miesto švietimo sistemoje

Aplinkosauginis jaunimo ugdymas vykdomas bendrojo lavinimo įstaigose. Ekologija, kaip atskira disciplina, dėstoma dešimtoje klasėje. Sudarytoje ekologijos kurso programoje numatytos tokios temos, kaip gamtos karalijos, biosfera, populiacijos, ryšiai tarp populiacijų, tarprūšiniai santykiai, energijos virsmai ekosistemoje, aplinkai palanki žemdirbystė, aplinkos tarša, šiltnamio efektas ir kitos. Vėliau, paskutiniuosiose dvejose klasėse, šis dalykas yra integruotas į tam tikras bendrąsias biologijos kurso temas. Darnaus vystymosi, aplinkai draugiško elgesio, vartojimo temomis šiek tiek kalbama ir etikos, chemijos, geografijos, fizikos pamokų metu [46].

2008 m. mokyklose naudojami vadovėliai buvo netinkami mokinių, ypač jaunesniųjų, sudominimui. Juose daugiau kalbėta apie globalines, o ne vietinės reikšmės, problemas. Vyresniosioms klasėms skirti sudėtingi vadovėliai, iš kurių taip pat mokėsi ir pirmo bei antro kurso studentai [46].

Mokiniai atlieka tyrimus, kuria filmus, organizuoja talkas, aplinkos gražinimo ir tvarkymo akcijas, o nuveiktus darbus pristato aplinkos forumuose, konferencijose, seminaruose, demonstruoja parodose, dalyvauja konkursuose. Praktinė veikla stengiamasi sudominti mokinius, suteikiti jiems faktinių žinių, lavinti teorinių žinių pritaikymo įgūdžius, ugdyti atsakingą požiūrį į aplinkosaugą, supažindinti su ekologija bei darniu vystymusi [46].

Mokyklos dalyvauja vietiniuose ir tarptautiniuose konkursuose bei projektuose. Jų metu įgyvendinama praktinė veikla, apimanti įvairias temas – taršą, vandenį, ekosistemas, augaliją ir gyvūniją, sveikatą, bioįvairovę ir kt. Juose pritaikomos mokykloje įgytos žinios, suteikiama galimybė išreikšti idėjas, lavinti kūrybingumą, plėsti akiratį, taip pat galima gauti projekto ar konkurso organizatorių paramą jų įgyvendinimui [46].

Mokyklose vykdyti tokie aplinkosaugos projektai, kaip „Išsaugokime žaliąją planetą“, „Ir tu gali prisidėti“, „Ir vėl drauge“, „Pažinkime savo mikrorajono florą“, „Mes rūšiuojam“, konkursas „Ekologinė mokykla“ ir kt.

Aukštosios mokyklos, rengdamos įvairių profesijų specialistus, daug dėmesio skiria aplinkosauginiam švietimui, ekologijos ir aplinkosaugos bei darnaus vystymosi nuostatos įtrauktos įtraukta į jų bendrąsias programas. Aukštosios mokyklos, ruošdamos specialistus, ugdo palankų studentų požiūrį į aplinką, formuoja atsakomybę ir aktyvios aplinkosaugos veiklos įgūdžius, dalyvaujant tiek mokslo tyrimuose, tiek šalies politinėje, ekonominėje, socialinėje ir kultūrinėje veikloje [46].

Kai kurios Vilniaus aukštosios mokymo įstaigos turi aplinkosaugines studijų programas. ES struktūrinių fondų paramos lėšomis trijuose universitetuose parengta ir įgyvendinama darnaus vystymosi magistratūros programa [5].

Viena Vilniaus kolegijų šiuo metu inicijuoja ekologinės mokyklos nacionalinį projektą, kurio tikslas – ugdyti paauglių ir jaunimo aplinkosauginį sąmoningumą, didinti supratimą apie racionalų išteklių naudojimą ir skatinti atsakingą vartojimą, didinti jaunimo aktyvumą aplinkosaugos srityje [62].

Apie aplinkosaugines problemas jaunimas sužino mokykloje, aukštojoje mokykloje, tačiau neformalusis švietimas, siekiant ugdyti aplinkai draugišką visuomenę, taip pat labai svarbus. Tam naudojamos labai įvairios neformaliojo ugdymo formos, tokios kaip paskaitos, seminarai, konferencijos, akcijos, kampanijos, talkos, viešosios diskusijos, parodos, konkursai, viktorinos, forumai, aplinkosauginės šventės ir renginiai, skelbiami aplinkosauginiai straipsniai spaudoje, bendradarbiaujama su radijo ir televizijos centrais, naudojami aplinkosauginiai stendai viešosiose vietose. Šiomis priemonėmis aptariamos įvairiausios vietinės svarbos ir globalinės problemos, jų sprendimo būdai [66].

Ugdant ekologiškai sąmoningą bendruomenę Vilniaus mieste 2008–2010 m. įgyvendintas bendruomenės ekologinio ugdymo priemonių kompleksas „Visuomenės informavimo priemonių ir projektų konkursų parengimas“. Viešųjų pirkimų konkursus laimėję organizacijos vykdė ekologinį švietimą Vilniaus mieste – mokinių, mokytojų, lopšelių-darželių atstovams. Jaunimo ekologiniam sąmoningumui reikšmę darantis ekologinis ugdymas apėmė šias veiklas:

- ekologinius mokymus mokytojams ir lopšelių-darželių atstovams;
- renginius mokyklinio amžiaus vaikams;
- gamtosauginės mokyklos programas Vilniaus miesto mokyklose;
- ekologinių projektų konkursus, skirtus visos viešosioms organizacijoms, mokykloms, lopšeliams-darželiams;
- įvairius ekologine tematika grįstus leidinius vaikams;

- leidinius mokykloms, lopšeliams–darželiams;
- žaidimus vaikams, skatinančius ekologišką mąstyseną [66].

2011 m. lapkričio – gruodžio mėn. Aplinkos apsaugos skyrius iniciavo jaunimo (vyresnių klasių moksleivių ir studentų) aplinkosauginius mokymus, kuriuos organizavo viešųjų pirkimų konkurso laimėtojai VšĮ „DVI Darna“ vystymo iniciatyvos“. Buvo suorganizuoti 2 renginiai, kurių tikslas – auklėti jaunimą ir formuoti pilietišką, atsakingą, tausojantį požiūrį į supančią aplinką, pateikti informaciją apie Vilniaus miesto ekologinę situaciją, problemų sprendimą ir perspektyvinius planus. Mokymų metu apžvelgtos buvo apžvelgta:

- Vilniaus miesto saugomos teritorijos: gyvūnų ir augalų apsauga;
- transportas ir jo įtaka klimato kaitai;
- darni Vilniaus miesto plėtra;
- energijos taupymas [67].

Taip pat 2011 m. lapkričio – gruodžio mėn. organizuotas ekologinių projektų konkursas „Būkim žali“, skirtas Vilniaus miesto jaunimui. Konkurso tikslas – „didinti Vilniaus miesto jaunimo aplinkosauginį išprusimą ir sąmoningumą, skatinti domėjimąsi miesto aplinkos apsaugos problemomis, ugdyti organizacinius sugebėjimus ir vystyti apibendrinantį mąstymą, skatinti prisidėti prie aplinkosauginių problemų sprendimo ir jų pasekmių mažinimo“ [64].

Prie jaunimo ekologinio švietimo Vilniuje prisideda nevyriausybinės organizacijos. Viena iš jų VšĮ „Kultūros idėjų institutas“. 2011–2012 m. laikotarpiu ji vykdė kompleksinį visuomenės aplinkosauginio informavimo, švietimo ir atsakingo gyvenimo būdo skatinimo projektą „Kurk ateitį atsakingai“. Jame įrauktas jaunimo aplinkosauginis švietimas ir informavimas, aplinkosauginio ugdymo integravimas į formaliojo ugdymo programas, verslo sektoriaus įtraukimas į aktyvią praktinę aplinkosauginę veiklą. Suorganizuota daugiau nei 20 įvairių mokymų ir seminarų (žiūrėti 1 priedas). Nuo 2010 m. ši organizacija vykdo atsakingą/turiningą užimtumą, kai jaunimas gali dalyvauti įvairiuose renginiuose: tarptautiniuose jaunimo mainuose, išvykose bei konferencijose, kūrybinėse dirbtuvėse. Organizuojama nemokama stovykla mažiau galimybių turinčiam jaunimui „Eko stovykla“ [73].

2012 m. Aplinkos apsaugos skyriuje pagal Visuomenės aplinkosauginio švietimo projektų rėmimo programą buvo įgyvendinta 20 projektų (žiūrėti 2 priedas), skirtų perteikti visuomenei aplinkosaugos žinias ir patirtį; ugdyti aktyvią asmeninę poziciją, pilietišką, sąmoningai aplinką tausojančią visuomenę; padėti suprasti atliekų rūšiavimo svarbą, skatinti aplinkosauginį švietimą ir informavimą, domėjimąsi aplinkosaugos problemomis, gerinti aplinkos kokybę sprendžiant atliekų

tvarkymo ir taršos mažinimo problemas; remti aplinkos saugojimo iniciatyvas, aplinkosauginį aktyvumą, bendradarbiavimą įgyvendinant darnią miesto plėtrą, skatinant sveiką gyvenimo būdą ir sveiką aplinką mieste [70]. Tarp šių projektų nemažai buvo galinčių sudominti jaunimą.

Kitos ekologinio švietimo priemonės – tai straipsniai spaudoje, aplinkosauginiai forumai, informaciniai leidiniai, mokomosios pažintinės knygelės, atmintinės, lankstinukai apie atliekų tvarkymą, bendradarbiaujama rengiant mokomąsias programas bei filmus. Aplinkos apsaugos skyriaus nuo 2007 m. informaciją teikia leidiniuose aplinkosaugos tematika. 2010 m., įgyvendinant Vilniaus miesto savivaldybės Bendruomenės ekologinio ugdymo paslaugas Aplinkosaugos informacijos centro buvo parengtas ir išleistas interaktyvus aplinkosauginis žaidimas „Ką žinome apie aplinkosaugą?“ [66].

Įgyvendinant ekologinio švietimo programas bendri projektai ekologinio švietimo srityje vykdomi kartu su kitų regionų savivaldybėmis. Projektų tikslas ir misija – auginti naują Lietuvos piliečių kartą, kurie būtų išsiugdę meilės ir atsakomybės gamtai jausmą. Vienas tokių projektų: „Pietų ir pietryčių Lietuvos gyventojų informavimas apie aplinkai palankų gyvenimo būdą“, vykdytas su Alytaus miesto savivaldybe 2010 spalio – 2012 gruodžio mėn. laikotarpiu. Stengtasi supažindinti Lietuvos gyventojus su aktualiausiomis aplinkos apsaugos problemomis, skatinti aplinkai palankų gyvenimo būdą. Formuoti vaikų ir jaunimo įgūdžius, diegti aplinkosauginių vertybių nuostatas. Ugdyti aplinkosauginį mąstymą, formuoti palankų aplinkai elgesį [68].

Vilniaus miesto jaunimo politikos, politikos, ugdančios jaunimo aplinkosauginį sąmoningumą bei sąmoningumo ugdymo Vilniaus miesto švietimo sistemoje analizė parodė, jog Savivaldybės jaunimo politika, būdama nacionalinės jaunimo politikos dalis, tiesiogiai neskiria dėmesio aplinkosauginio sąmoningumo jaunimo tarpe ugdymui.

Savivaldybės aplinkos apsaugos politika apima ir jaunimą. Pagrindinius veiksmus jaunimo įtraukime į aplinkosaugą vykdo Vilniaus miesto savivaldybės administracijos Aplinkos ir energetikos departamento Aplinkos apsaugos skyrius. Jis planuoja ir rengia aplinkosauginio švietimo programas, priemones, veiksmus, projektus bei teikia informaciją aplinkos apsaugos klausimais.

Aplinkosauginis ugdymas yra įtrauktas į bendrojo lavinimo bei aukštesniųjų/aukštųjų mokyklų programas, vykdoma nemažai projektų neformaliojo ugdymo srityje. Taip stengiamasi suteikti žinių apie aplinką, didinti aplinkosauginį sąmoningumą, atsakomybę, skatinti prisidėti prie aplinkos problemų sprendimo, ugdyti aplinką tausojantį Vilniaus miesto jaunimą.

4. VILNIAUS MIESTO JAUNIMO APLINKOS PROBLEMŲ SUVOKIMO TYRIMAS

4.1. Tyrimo metodologija ir organizavimas

Siekiant ištirti Vilniaus miesto jaunimo aplinkos problemų suvokimą, 2013 m. vasario – kovo mėn. atliktas kiekybinis tyrimas. Tyrimo tikslas – surinkti informaciją apie esamą situaciją – šiuo atveju, kiek Vilniaus miesto jaunimas suvokia aplinkos problemas. Kiekybiniu tyrimu gaunami gana trumpi ir aiškūs atsakymai į rūpimus klausimus. Galutiniai rezultatai išreikškiami skaičiais, todėl nesudėtinga įvertinti tiriamą situaciją.

Norint per palyginus trumpą laiką apklausti didelį žmonių skaičių ir gauti informacijos skirtingais klausimais, tyrimo metodu pasirinkta apklausa anketavimo būdu [35]. Tyrimą sudaro tokie etapai:

1. klausimyno parengimas;
2. pilotažinio (bandomojo) tyrimo atlikimas;
3. imties tūrio bei atrankos būdo nustatymas;
4. apklausos vykdymas;
5. gautų duomenų apdorojimas, analizė ir interpretavimas.

Tyrimo tikslui pasiekti, sudarytas struktūrizuotas klausimynas (žiūrėti 3 priedas). Jame jaunimui užduodama 20 anoniminių klausimų, kuriais siekiama išsiaiškinti kelis temos aspektus. Pagal tai, kas bandoma atskleisti klausimais, juos galima suskirstyti į kelias stambias grupes:

- demografiniai klausimai – atskleidžia tiriamųjų lytį bei socialinę padėtį (1, 2 klausimai);
- bendrieji klausimai – jais siekiama nustatyti aplinkos problemų suvokimo Vilniaus miesto jaunimo tarpe lygį (3, 4, 5, 6, 7, 8, 9 klausimai);
- klausimai apie aktyvumą – skirti jaunimo aktyvumui aplinkosauginėje veikloje ištirti (10, 11, 12, 13, 14, 15 klausimai);
- klausimai apie informaciją – jais aiškinamasi kiek jaunimas jaučiasi informuotas aplinkos klausimais, kokiais būdais informaciją gauna, kokie būdai jiems atrodo veiksmingiausi (16, 17, 18 klausimai);
- klausimai apie motyvaciją – jais siekiama išsiaiškinti kas skatina jaunas žmones saugoti aplinką (19, 20 klausimai).

Siekiant nustatyti sudaryto klausimyno tinkamumą ir leistiną duomenų netikslumą tyrime, atliktas pilotažinis tyrimas. Sudaryta anketa duota užpildyti 30 jaunuolių. Atsakydami į pateiktus

klausimus, jie galėjo laisvai juos komentuoti, prirašdami savo nuomonę apie atsakymų variantus, jų trūkumus ar pildant iškilusius klausimus. Atsižvelgus į rezultatus, anketa buvo pakoreguota – viename klausime nei karto per bandomąjį tyrimą nepasirinktas atsakymo variantas išimtas, kitame sunkiai suprantamas klausimas supaprastintas.

Remiantis bandomuoju tyrimu vėliau skaičiuota imties tūrio paklaida.

Tam, kad remiantis tyrimo rezultatais būtų galima daryti statistiškai reikšmingas išvadas, privalu nustatyti imties tūrį – reikalingą minimalų apklausiamųjų skaičių, kurie atstovaus visą tiriamą populiaciją (generalinę visumą) [35].

Tyrimo imties tūris (N) skaičiuojamas naudojant tokią formulę:

$$N = \frac{z^2 * s^2}{\Delta^2}; \text{ kur } z - \text{ patikimumo koeficientas; } s - \text{ paklaida; } \Delta - \text{ delta [35].}$$

Patikimumo koeficientas – tyrimo rezultatų reikšmingumo lygmuo. Moksliniame darbe paprastai pasikliaujama 95 proc. patikimumu. Kai patikimumas 95 proc., tai $z = 1.96$ [35].

Paklaida – leistinas netikslumas. Jam nustatyti, atliktas bandomasis tyrimas, naudojantis jo metu gautais duomenimis, paklaida (S) apskaičiuota pagal tokią formulę:

$S = \sqrt{\% * (100 - \%)};$ kur „%“ tai bandomojo tyrimo metu nustatytas kokybinis rodiklis [35].

Atlikus bandomąjį tyrimą nustatyta, jog 8 proc. Vilniaus miesto jaunimo nesidomi aplinkos problemomis ir kokybe. Iš to seka, jog:

$$S = \sqrt{8 * (100 - 8)} = 27.12931993 \sim 27.$$

Delta – tai laisvai pasirenkamas leistinas netikslumas [35]. Šiuo atveju – 3 proc.

$$N = \frac{1.96^2 * 27^2}{3^2} = \frac{3.8416 * 729}{9} = 311.$$

Apskaičiuota, jog tiriant Vilniaus miesto jaunų žmonių aplinkos problemų suvokimą reikia apklausti 311 jaunų žmonių.

Žinant respondentų skaičių, numatomas imties parinkimo būdas. Kadangi populiacijos sąrašas nebuvo turimas, populiacijos charakteristikos nėra žinomos, o tiriamosios grupės savybės nėra svarbios, apklausiamieji tyrimui atrinkti tikimybine atranka, kai kiekvienas populiacijos elementas (imties vienetas, apie kurį renkama informacija) turi tikimybę patekti į tiriamąją imtį. Tikimybinėje atrankoje yra išskiriami keli atrankos būdai, o jaunimo aplinkos problemų suvokimo tiriamųjų grupė sudaryta „puokštės“ principu (dar vadinamas serijiniu principu). Lyginant su kitais atrankos būdais, šis yra praktiškesnis bei ekonomiškis, kai tiriama populiacija yra didelė [35].

Jaunimo aplinkos problemų suvokimo tyrimo populiaciją sudaro jaunuoliai nuo 14 iki 29 metų. Kad rezultatuose būtų matoma tikslesnė tiriama situacija, stengiasi apklausti įvairaus amžiaus atstovus, patenkančius į tiriamą populiaciją. Tiriamieji atrinkti „puokštės“ principu [35], apklausiant jaunimą mokymo įstaigose ir platinant anketą internete.

Elektroninė apklausos forma buvo patalpinta socialiniame tinklalapyje „Facebook“, Jaunimo reikalų departamento internetiniame puslapyje, atsitiktinai atrinktų aukštųjų mokyklų skirtingų specialybių grupių internetinėse prieigose. Taip pat anketos platintos įmonių, kuriose dirba daug jaunimo, darbuotojams, nurodžius, kad tiriami asmenys iki 29 metų (internetinių prieigų nuorodos, aukštųjų mokyklų ir įmonių sąrašą žr. 3 priede).

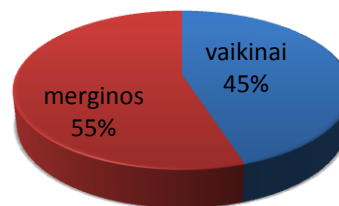
Tačiau šiuo būdu tyrėjui sunkiau pasiekiami mokyklinio amžiaus respondentai. Todėl apklausa, anketą pateikiant raštu, vykdyta ir bendrojo ugdymo įstaigose (mokyklų sąrašą žr. 3 priede), jas parinkus atsitiktinai.

Mokyklinio amžiaus jaunimas pagal teoriškai jam priskirtiną amžių bendroje jaunų žmonių amžiaus amplitudėje turėtų sudaryti apie 33 proc. visos jaunimo populiacijos. Atsižvelgiant į tai, atitinkama anketų dalis pateikta pildyti raštu mokyklose. 105 tyrimui reikalingos anketos (33 proc. nuo 311 apklaustinių respondentų) užpildytos asmenų nuo 14 iki 19 metų amžiaus. Jos gautos iš viso pateikus 128 anketas, 17 klausimynų buvo sugadinti, 11 gražinti neužpildyti.

Kiekybinio tyrimo duomenų analizė atlikta taikant matematinės statistikos metodą. Apklausos metu gauti duomenys buvo sumuojami ir analizuojami programinės įrangos Microsoft Office Excel 2007 pagalba.

4.2. Vilniaus miesto jaunimo aplinkos problemų suvokimo tyrimo rezultatai ir jų analizė

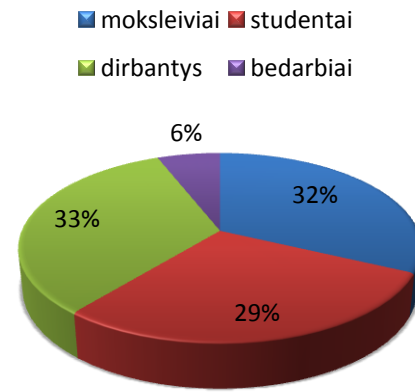
Tiriant, kiek Vilniaus miesto jaunimas suvokia aplinkos problemas, pirmiausia buvo užduotas klausimas apie respondento lytį. Apibendrinus gautus atsakymus paaiškėjo, jog tyrime merginų dalyvavo 10 proc. daugiau nei vaikinų (žr. 2 pav.)

2 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal lytį

Taip pat anketoje buvo prašoma, kad respondentas pažymėtų, kokia yra jo socialinė padėtis. Apklausoje mažiausiai dalyvavo bedarbių, jie sudarė tik 6 proc. apklaustųjų. Kitas socialines padėtis turinčių asmenų gretos pasiskirstė beveik po lygiai – moksleiviai sudaro 32 proc. visų apklaustųjų, studentai – 29 proc., o dirbantys asmenys – 33 proc. apklaustųjų (žr. 3 pav.).

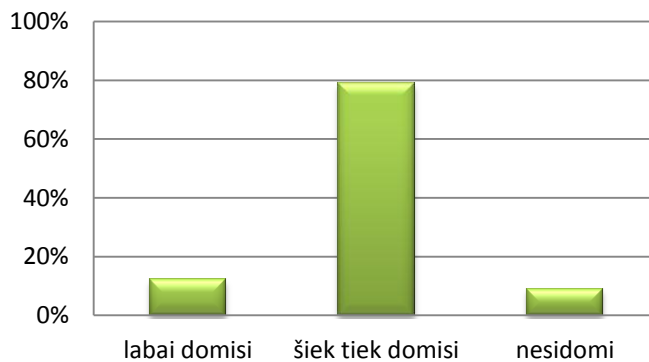

3 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal socialinę padėtį

Gauti duomenys, lyginant moksleivių pildytas anketas raštu su elektroninės apklausos formos vyresnio amžiaus jaunimui rezultatais, parodė, jog respondentų lytis ir socialinė padėtis neturi įtakos toliau pateikiamiems atsakymams.

Apklausoje buvo pateikti bendrieji klausimai, kuriais aiškintasi kiek jaunimas suvokia įvairius aplinkos apsaugos aspektus.

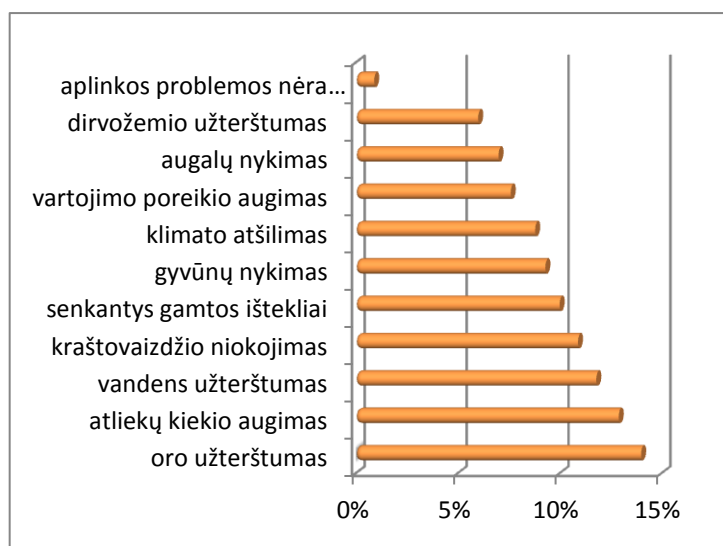
Pirmasis tokių buvo klausimas apie tai, kiek jaunimas domisi aplinkos problemomis. Dauguma apklaustųjų teigė, kad domisi šiek tiek (79 proc.), labai domisi tik nedidelė dalis jaunimo (12 proc.). Visiškai aplinkos problemomis nesidomi 9 proc. apklaustųjų. Atsakymų rezultatų pasiskirstymas matyti 4 paveikle.

4 pav. Jaunimo pasiskirstymas pagal domėjimąsi aplinkos problemomis

Kitame klausime respondentų buvo prašoma pažymėti, kurios aplinkos problemos, jų nuomone, yra aktualios. Tik 1 proc. apklaustųjų sakė, jog jiems neaktualios aplinkos problemos. Didžiausią reikšmę jaunimas priskiria oro bei vandens užterštumui, atliekų kiekio augimui, kraštovaizdžio niokojimui bei senkantiems gamtos ištekliams. Šiek tiek mažiau svarbiomis laiko klimato atšilimą, gyvūnų ir augalų nykimą, dirvožemio užterštumą ir vartojimo poreikių augimą.

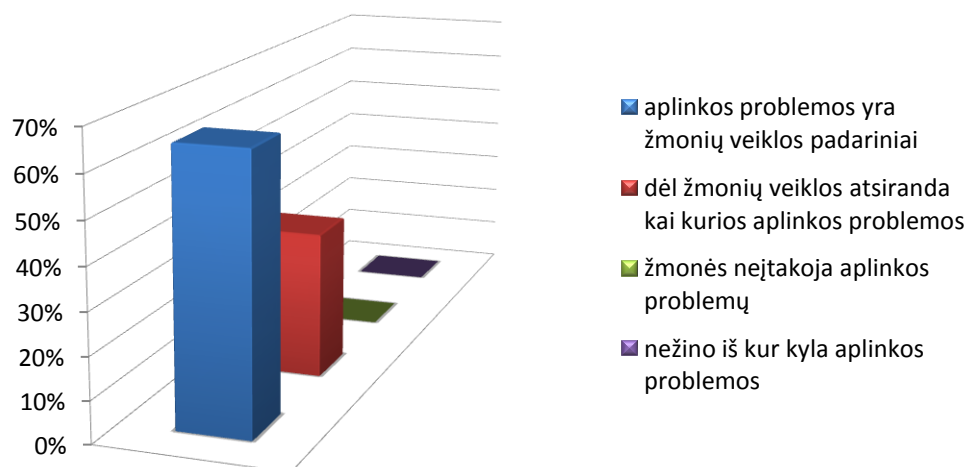
Tai jog visas egzistuojančias aplinkos problemas jaunimas pažymi kaip aktualias, rodo nemenką jų suvokimą aplinkos būklės situacijoje. Iš rezultatų galime matyti (žr. 5 pav.), jog šiek tiek didesnė reikšmė skiriama vietinėms problemoms, kurios yra labiau jaučiamos tiesiogiai, o tos, su kuriomis jaunimas menkai susiduria –dirvožemio, augalų, gyvūnų rūšių būklė – laikomos mažiau aktualiomis.

5 pav. Aplinkos problemų aktualumas

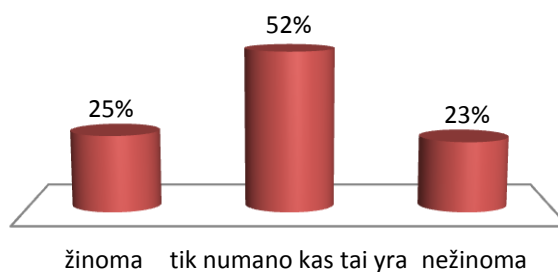
Apklausa norėta sužinoti, ar jaunimas supranta kas lemia aplinkos problemų atsiradimą. Respondentai turėjo pažymėti savo nuomonę apie tai, kiek žmogaus veikla įtakoja aplinkos problemas.

Visi tyrime dalyvavę jaunuoliai žino, jog aplinkos problemas sukelia žmonių veikla. 65 proc. mano, kad visos aplinkos problemos yra žmonių veiklos padariniai, o 35 proc. sakė, kad dėl žmonių veiklos kyla tik kai kurios aplinkos problemos (žr. 6 pav.).

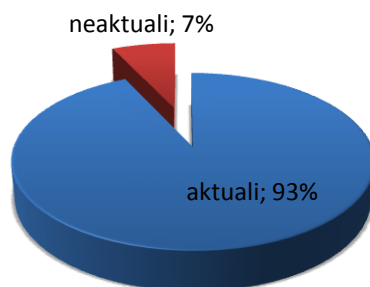
6 pav. Nuomonė apie žmogaus veiklos įtaką aplinkos problemoms

Toliau respondentų buvo klausama, ar jiems žinoma sąvoka „darnus vystymasis“. Dauguma apklaustųjų tik numano kas tai yra – 52 proc., šią sąvoką žino tik ketvirtadalis (25 proc.) jaunuolių, o likusi dalis – 23 proc. tyrime dalyvavusiųjų sakė nežinantis kas yra darnus vystymasis (žr. 7 pav.).

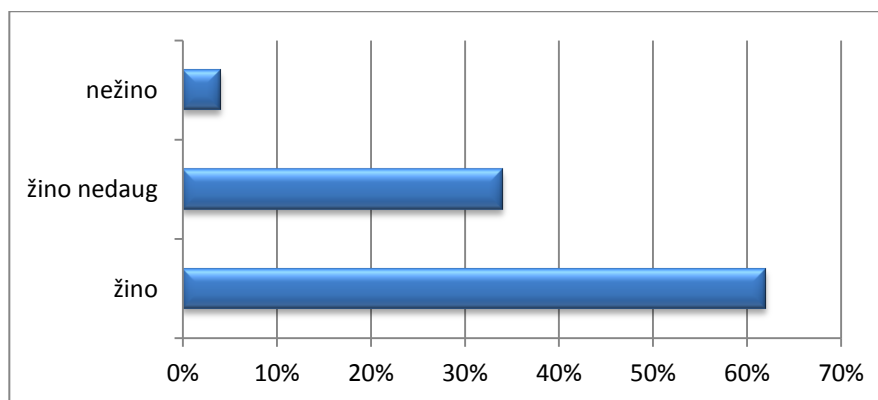
7 pav. Sąvokos „darnus vystymasis“ žinomumas

Anketoje prašyta pažymėti, aktuali ar neaktuali apklausiamajam yra jo gyvenamosios vietos – Vilniaus miesto – aplinkos kokybė. Beveik visiems jauniems žmonėms (93 proc.) rūpi, kokioje aplinkoje gyvena ir tik 7 proc. apklaustųjų sakė, kad aplinkos kokybė jiems nėra svarbi (žr. 8 pav.).

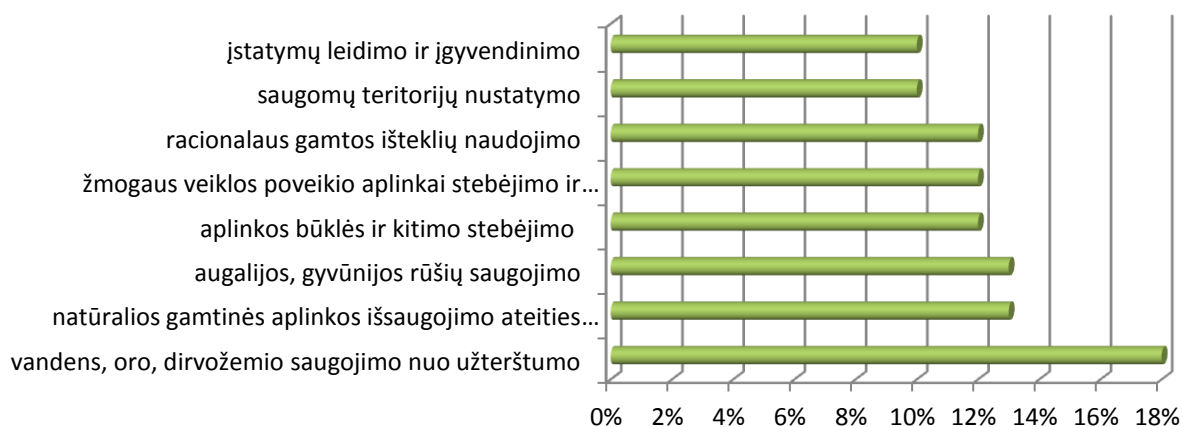
8 pav. Ar jaunimui aktuali Vilniaus miesto aplinkos kokybė?

Paklausti apie aplinkos problemų poveikį žmogaus sveikatai, didžioji dalis respondentų sakė žinantys apie tai, kiti teigė turintys nedaug žinių apie klausimo objektą ir tik labai maža dalis apklaustųjų nežino apie aplinkos problemų poveikį jų sveikatai. Kaip pasiskirstė nuomonės matyti 9 paveiksle.

9 pav. Ar yra žinoma apie aplinkos problemų poveikį sveikatai?

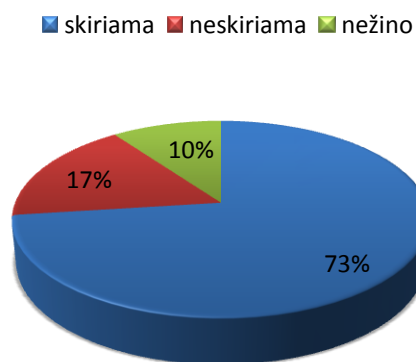
Siekiant išsiaiškinti, kiek jaunimas suvokia aplinkos apsaugą kaip procesą, respondentų buvo prašoma pažymėti, iš kurių sąrašė pateiktų punktų susideda aplinkosauga. Daugiausiai, lyginant su kitais punktais, (18 proc.) kartų buvo pasirinktas vandens, oro, dirvožemio saugojimas nuo užterštumo. Kitos aplinkosaugos sudedamosios dalys – augalijos, gyvūnijos rūšių saugojimas, aplinkos būklės ir kitimo stebėjimas, žmogaus veiklos poveikio aplinkai stebėjimas ir prognozavimas, racionalus gamtos išteklių naudojimas, įstatymų leidimas ir įgyvendinimas bei natūralios gamtinės aplinkos išsaugojimas ateities kartoms – buvo pasirinktos beveik po lygiai kartu (žr. 10 pav.). Tai rodo, jog jaunimas supranta, kad aplinkos apsauga apima daug įvairių veiksmų.

10 pav. Veiksmai, iš kurių, jaunimo nuomone, susideda aplinkos apsauga

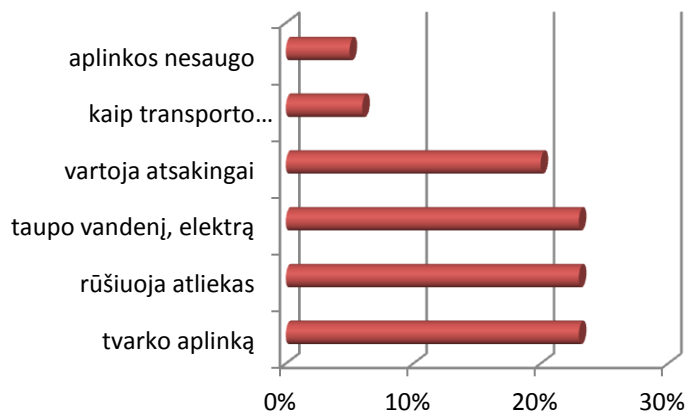
Tyrimu taip pat norėta sužinoti, ar jaunimas yra aktyvus saugant aplinką. Todėl anketoje buvo klausiama kaip respondentai saugo aplinką, ar dalyvauja aplinkos apsaugos politikoje, dėl kokių priežasčių vienaip ar kitaip elgiasi.

Paklausus ar jaunuolio šeimoje skiriama dėmesio aplinkos apsaugai, dauguma apklaustųjų atsakė teigiamai (73 proc.), o 17 proc. tam neskiria dėmesio. Maža dalis tiesiog nežino ar jų šeimoje kaip nors saugoma aplinka (žr. 11 pav.).

11 pav. Respondentų šeimos, kuriose skiriama dėmesio aplinkos saugojimui

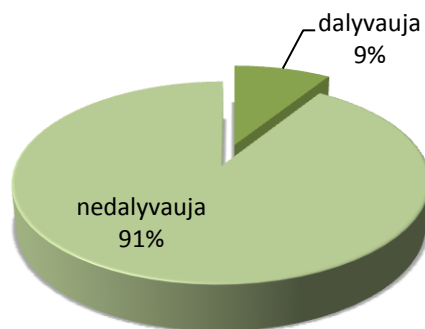
Tuomet užduotas klausimas apie tai, kokiais būdais respondentai saugo aplinką. Čia daugumos variantų pasirinkimai pasiskirstė po lygiai – 23 proc. apklaustųjų tvarko aplinką, rūšiuoja atliekas, taupo vandenį bei elektrą, kiek mažiau – 20 proc. sakė vartojantys atsakingai. Tik 6 proc. respondentų kaip transporto priemonę renkasi dviratį (žr. 12 pav.).

12 pav. Būdai, kuriais jaunimas saugo aplinką

Pastaruoju klausimu išsiaiškinta (matyti 12 pav.), jog 5 proc. apklaustųjų aplinkos nesaugo. Jų buvo prašoma pažymėti tokio elgesio priežastis. Kai kurie aplinkos saugojimo atžvilgiu pasyvūs respondentai mano, kad jų veiksmai nėra reikšmingi aplinkai, kiti tokio elgesio priežastimi įvardijo žinių apie aplinkos saugojimo būdus trūkumą, keletas patys prirašė, jog jiems trūksta laiko ir įgudžių, o vienas apklaustasis mano, jog aplinkos saugoti tiesiog nereikia.

Dvyliktu ir tryliktu anketos klausimais tirta, ar jaunimas dalyvauja aplinkos apsaugos politikoje ir kodėl. 13 paveiksle matyti, kokių santykiu pasiskirstė respondentų atsakymų rezultatai.

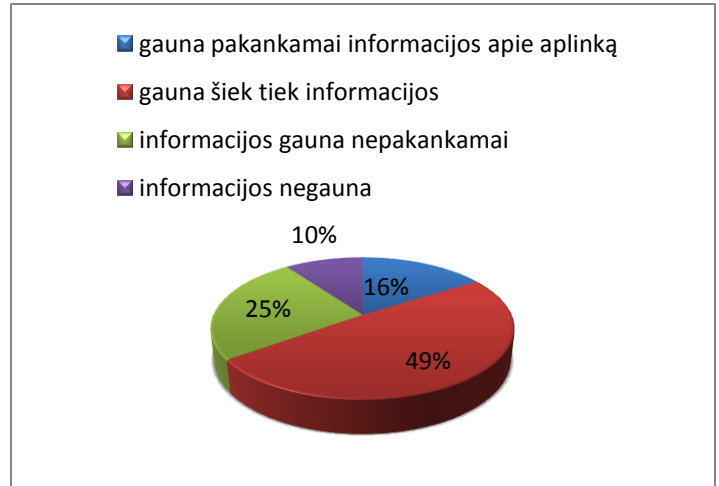
13 pav. Jaunimo dalyvavimas aplinkos apsaugos politikoje

Dalyvaujantys aplinkos apsaugos politikoje asmenys (9 proc.) nurodė priežastis, kurios skatina juos taip elgtis. Didžioji jų dalis mano, jog labai svarbu įtakoti aplinkosauginius sprendimus. Šiek tiek mažiau teigė, norintys panaudoti savo turimas žinias aplinkos apsaugos klausimais, dar keletas sakė, kad labai svarbu prisidėti savo idėjomis.

Kaip matome 13 paveiklė, didžioji dalis jaunimo aplinkos apsaugos politikoje nedalyvauja. Pagrindine to priežastimi jie įvardija nežinojimą, kad turi galimybę dalyvauti politikoje, ir tik kai kurie nemano, jog jų nuomonė svarbi, nesitiki būti išgirsti, neturi žinių aplinkos klausimais arba neturi tam laiko.

Toliau apklausoje tirtas jaunimo informacijos gavimas aplinkos klausimais.

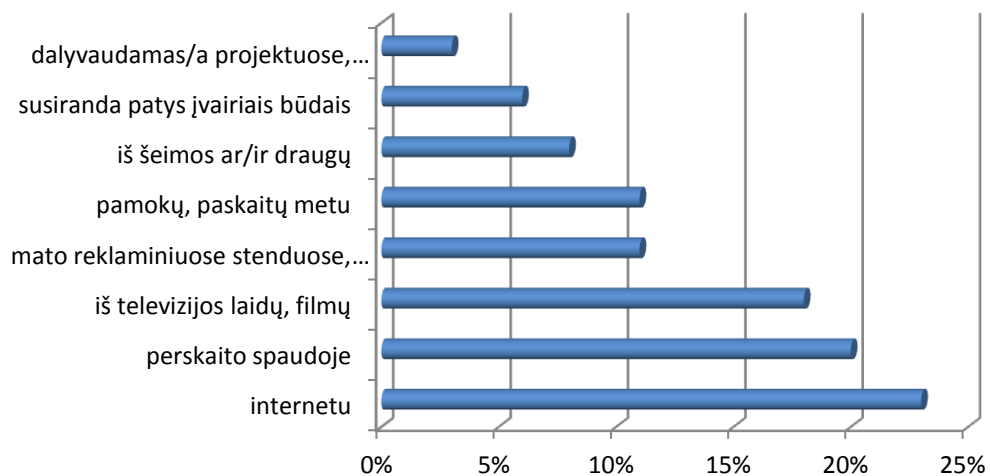
Respondentų buvo klausama, kaip jie vertina savo informuotumą. Pusė apklaustųjų sakė gaunantys šiek tiek informacijos, ketvirtadalis mano, kad informacijos gauna nepakankamai, tik 16 proc. sakė esantys gerai informuoti aplinkos klausimais, o 10 proc. apklaustųjų teigė informacijos negaunantys visiškai.

14 pav. Informuotumo aplinkos klausimais vertinimas

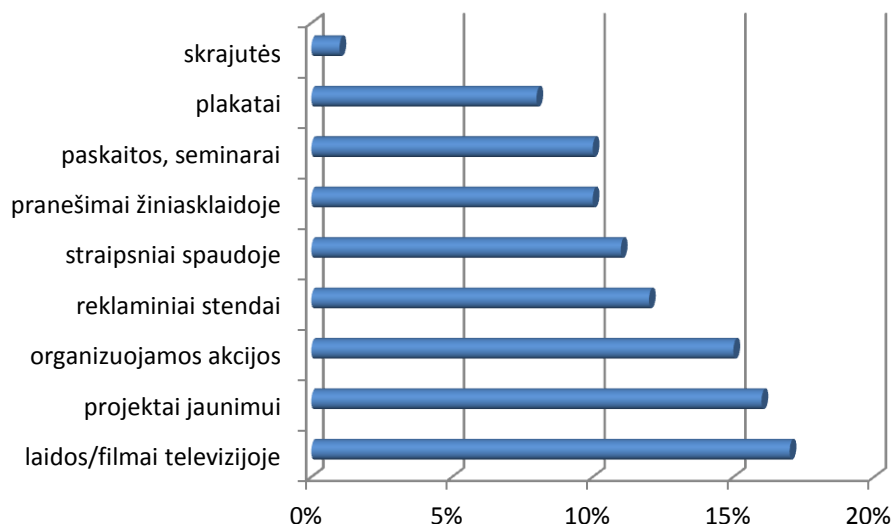
Vizualinis respondentų atsakymų rezultatų atsispindys matyti 14 paveiksle.

Anketoje respondentai turėjo pažymėti (išskyrus tuos kurie informacijos negauna) kokiais būdais yra informuojami apie aplinką bei jos saugojimą. Tarp išvardintų atsakymo variantų (matyti 15 pav.) jaunimas didžiausią dalį informacijos apie aplinką gauna internetu, per spaudą bei televiziją, kiek mažiau mato reklaminiuose stenduose, gauna pamokų, paskaitų metu arba iš šeimos ir draugų.

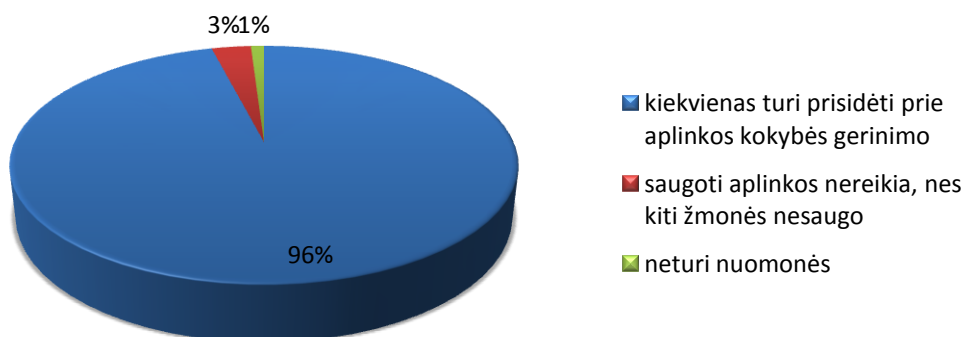
15 pav. Būdai, kuriais gaunama informacija apie aplinką bei jos saugojimą

Sekančiu klausimu (18 klaus.) siekta nustatyti, kurie informavimo apie aplinką bei jos saugojimą būdai jaunimui atrodo efektyviausi. Jaunimas mano, kad geriausios informacijos aplinkos klausimais sklaidos priemonės yra televizija, projektai jaunimui ir organizuojamos akcijos. Taip pat švietimas, anot respondentų, turi vykti per reklaminius standus, straipsnius spaudoje, pranešimus žiniasklaidoje, paskaitas bei seminarus. Mažiau efektyvia priemone laikomi plakatai, o skrajutės kaip informacijos priemonė nėra palankiai vertinamos (žr. 16 pav.).

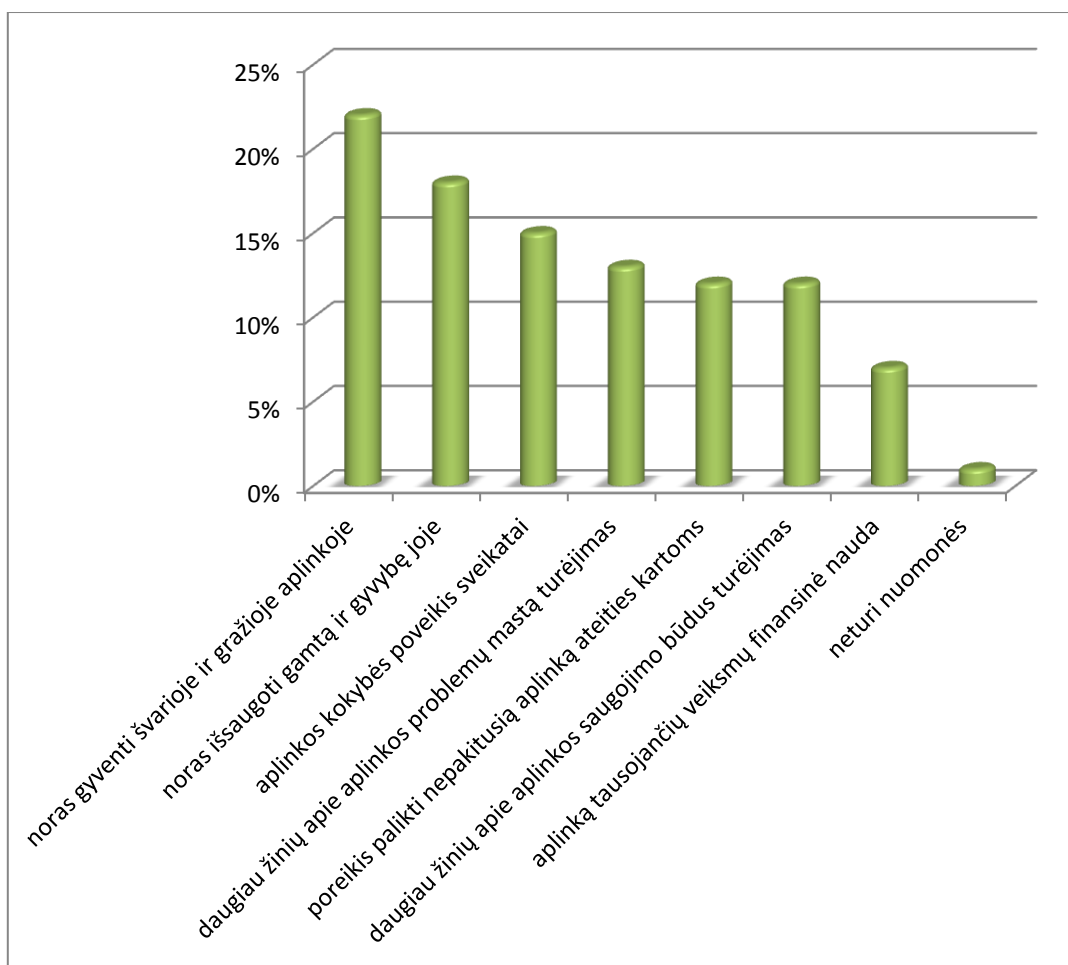
16 pav. Informavimo apie aplinkos saugojimą būdų efektyvumas

Toliau, norint iširti jaunimo motyvuotumą aplinkosaugoje, buvo klausama, kokia yra respondento nuomonė apie žmogaus individualias pastangas saugoti aplinką. Beveik visi apklaustieji mano, kad kiekvienas asmuo privalo prisidėti prie aplinkos saugojimo (žr. 17 pav.).

17 pav. Nuomonė apie žmogaus individualias pastangas saugoti aplinką

Paskutiniu anketos klausimu siekta išsiaiškinti, kas jaunimą motyvuotų saugoti aplinką. Daugiausiai kartų kaip priežastis buvo pasirinktas noras gyventi švarioje ir gražioje aplinkoje. Toliau sekė noras išsaugoti gamtą ir gyvybę joje bei aplinkos kokybės reikšmė sveikatai. Taip pat svarbiais motyvais jaunimas laiko daugiau informacijos apie aplinkos saugojimo būdus turėjimą ir poreikį nepakitusiai aplinkai išsaugoti ateities kartoms. Mažiausiai reikšmingu motyvu respondentai laiko aplinkos saugojimo finansinę naudą (žr. 18 pav.).

18 pav. Jaunimo motyvai saugoti aplinką

Apklausoje gauti duomenys apibendrinti lentelėje „Vilniaus miesto jaunimo aplinkos problemų suvokimo tyrimo rezultatų analizė“ (2 lentelė, 58 p.).

2 lentelė. Vilniaus miesto jaunimo aplinkos problemų suvokimo tyrimo rezultatų analizė

Klausimų grupė pagal tiriamą temos aspektą	Numeriai klausimų, tiriančių temos aspektą	Gautų rezultatų apibendrinimas	Išvados, gautos analizuojant tyrimo rezultatus
Demografiniai	1, 2	Tyrimo dalyvavo šiek tiek daugiau moterų nei vyrų, pagal socialinę padėtį mažiausiai buvo bedarbių respondentų, o moksleiviai, studentai ir dirbantys pasiskirstė apylygiai.	Jauno žmogaus lytis bei socialinė padėtis neturi reikšmingos įtakos aplinkos problemų suvokimui, požiūriui, nuomonei ir veiklai aplinkos apsaugos srityje.
Bendrieji	3, 4, 5, 6, 7, 8, 9	Jaunimas turi žinių apie aplinkos problemas, jų priežastis, poveikį žmogui bei aplinkos apsaugą, daugumą jų domina šie dalykai ir rūpi gyvenamosios aplinkos kokybė.	Vilniaus miesto jaunimas suvokia aplinkosauginius aspektus, tai rodo, kad vykdomas aplinkosauginis švietimas duoda rezultatų.
Jaunimo aktyvumas aplinkosaugoje	10, 11, 12, 13, 14, 15	Didžioji dalis jaunimo saugo aplinką kai kuriais būdais, jų šeimose tam skiriama dėmesio. Tačiau jaunimas nedalyvauja aplinkos apsaugos politikoje, o pagrindinė to priežastis yra nežinojimas apie dalyvavimo politikoje galimybę.	Jaunimas skiria šiek tiek dėmesio aplinkos saugojimui. Nėra žinoma, apie galimybę dalyvauti aplinkos apsaugos politikoje, tai rodo jaunimo politikos tikslų įgyvendinimo trūkumą.
Jaunimo informavimas apie aplinkosaugą	16, 17, 18	Jaunimas jaučiasi nepakankamai informuotas aplinkos klausimais. Daugiausia informacijos yra gaunama iš spaudos, interneto bei televizijos, nedaug – iš projektų ar seminarų, nors šie informavimo būdai jaunimo laikomi vienais efektyviausių. Jaunimas vertina įvairias informavimo priemones.	Reikia teikti daugiau informacijos, ugdančios aplinkosauginį sąmoningumą. Taip pat daugiau informuoti apie vykdomą veiklą šioje srityje.
Jaunimo motyvacija	19, 20	Vilniaus jaunimas žino, jog kiekvienas turi prisidėti prie aplinkos saugojimo, o didžiausias to motyvas yra aplinkos kaip vertybės suvokimas.	Jaunimas supranta aplinkos saugojimo poreikį, suvokia aplinką kaip vertybę. Saugoti aplinką jaunimą galima skatinti informavimu apie saugojimo reikšmę įvairiuose aplinkos kokybės aspektuose.

IŠVADOS

1. Aplinkos apsauga padeda racionaliai naudoti ir atkurti gamtos išteklius, kuriuos žmogus naudoja savo reikmėms, saugoti gamtą nuo kenksmingo ūkinės veiklos poveikio. Aplinkos problemos kyla dėl žmogaus veiklos, todėl visuomenės aplinkos problemų suvokimas ir gebėjimas įvertinti turimus faktus apie tai gali padėti žmonėms priimti atsakomybę dėl savo kasdieninių pasirinkimų. Formuojant jaunimo, kaip būsimos visuomenės, požiūrį į aplinką didžiulį vaidmenį atlieka mokymo, ugdymo įstaigos, nevyriausybinės organizacijos bei kultūros institucijos.
2. Jaunimo politika – tai paramos struktūros, papildančios paties asmens ir šeimos pastangas, padedant parengti jauną asmenį savarankiškam gyvenimui. Šios struktūros turi poveikį jaunimui, formuoja aplinkos problemų suvokimą, todėl labai svarbu, kiek į jaunimo politiką yra įtraukta aplinkos apsauga.
3. Jaunimo politikos, ją reglamentuojančių dokumentų bei įgyvendinimo masto savivaldybėse analizė rodo, jog jaunimo politikoje nėra tiesiogiai skiriama dėmesio aplinkos apsaugai. Kadangi jaunimo politikos veikimą nustato ją reglamentuojantys dokumentai, aplinkos apsaugos trūkumas jaunimo politikoje pirmiausia kyla dėl jos neįtraukimo į strateginius dokumentus.
4. Jaunimo politikos tikslai ir principai turi sąsajų su aplinkos apsaugos politikos numatytais aplinkos problemų sprendimui būtiniais aspektais. Jaunimo politikos sėkmingas įgyvendinimas turėtų netiesioginės įtakos aplinkos saugojimui.
5. Vilniaus miesto jaunimo bendrosios politikos, politikos, ugdančios jaunimo aplinkosauginį sąmoningumą bei sąmoningumo ugdymo Vilniaus miesto švietimo sistemoje analizė parodė, jog Savivaldybės jaunimo politika, būdama nacionalinės jaunimo politikos dalis, neskiria dėmesio jaunimo aplinkosauginio sąmoningumo ugdymui. Jaunimo įtraukimą į aplinkos apsaugą vykdo Vilniaus miesto savivaldybės administracijos Aplinkos apsaugos skyrius.
6. Aplinkosauginis ugdymas yra įtrauktas į bendrojo lavinimo, aukštesniųjų bei aukštųjų mokyklų programas, vykdoma nemažai projektų neformaliojo ugdymo srityje. Taip stengiamasi suteikti žinių apie aplinką, didinti aplinkosauginį sąmoningumą, atsakomybę, skatinti prisidėti prie aplinkos problemų sprendimo, ugdyti aplinką tausojantį Vilniaus miesto jaunimą.

7. Vilniaus miesto jaunimas suvokia aplinkosauginius aspektus, supranta aplinkos saugojimo poreikį, suvokia aplinką kaip vertybę. Tai rodo, kad vykdomas aplinkosauginis švietimas duoda rezultatų.
8. Jaunimas jaučia informacijos, ugdančios aplinkosauginį sąmoningumą trūkumą. Mažiausiai informacijos gaunama iš dalyvavimo projektuose, nors ši informavimo priemonė laikoma efektyviausia. Galima daryti prielaidą, jog jaunimas nepakankamai informuojamas apie vykdomus projektus.
9. Jaunimas nežino apie galimybę dalyvauti aplinkos apsaugos politikoje, tai rodo jaunimo politikos tikslų įgyvendinimo trūkumą.

REKOMENDACIJOS

1. LR Seimo sporto ir jaunimo reikalų komisijai pavesti jaunimo politiką įgyvendinančioms institucijoms aplinkosaugos klausimų integravimą į jaunimo politiką, inicijuoti aplinkos problemų įtraukimą į jaunimo politiką reglamentuojančių teisės aktų (kuriuose kalbama apie pilietiškumą, dalyvavimą, kultūrą) įvardijamas prioritetines veiklos kryptis.
2. Mokymo ir ugdymo įstaigoms, nevyriausybinės organizacijoms bei kultūros institucijoms skirti daugiau dėmesio švietimui aplinkos bei darnaus vystymosi temomis.
3. Mokymo ir ugdymo įstaigoms, nevyriausybinės organizacijoms bei kultūros institucijoms, kaip aplinkosauginio sąmoningumo ugdymo priemonę naudoti aplinkos išsaugojimo reikšmės įvairiais gyvenimo aspektais akcentavimą.
4. Vilniaus miesto savivaldybės institucijoms, formuojančioms jaunimo politiką, įtraukti aplinkosauginio sąmoningumo ugdymą į Savivaldybės jaunimo politikos strateginius planus ir priemones.
5. Vilniaus miesto savivaldybės administracijos Aplinkos apsaugos skyriui skleisti daugiau informacijos apie aplinką tausojančius veiksmus jaunimui patraukliomis informavimo priemonėmis – televizijos laidose, organizuojant akcijas ir projektus. Daugiau informuoti apie vykdomą aplinkosauginį neformalųjį švietimą reklaminiuose stenduose, plakatuose.

NAUDOTA LITERATŪRA, INFORMACIJOS ŠALTINIAI

1. LR Aplinkos apsaugos įstatymas// Valstybės žinios. 1992, Nr. 5-75.
2. LR Jaunimo politikos pagrindų įstatymas// Valstybės žinios. 2003, Nr. 119-5406.
3. LR Aplinkos ministro įsakymas Nr. D1-317 „Dėl informavimo apie aplinką ir Lietuvos gyventojų aplinkosauginio švietimo skatinimo programos patvirtinimo“//2004.
4. LR Seimo nutarimas Nr. I-1413 „Dėl valstybinės jaunimo politikos koncepcijos“// Valstybės žinios. 1996, Nr. 65 -1537.
5. LR Vyriausybės nutarimas Nr. 1062 „Dėl nacionalinės darnaus vystymosi švietimo 2007–2015 metų programos patvirtinimo“// Valstybės žinios. 2007, Nr. 106-4348.
6. LR Vyriausybės nutarimas Nr. 1175 „Dėl informacijos apie aplinką Lietuvos Respublikoje teikimo visuomenei tvarkos aprašo patvirtinimo“// Valstybės žinios. 1999, Nr. 90-2660; 2005, Nr. 26-831, 2010, Nr. 19-864.
7. LR Vyriausybės nutarimas Nr. 1320 „Dėl valstybinės jaunimo politikos koncepcijos įgyvendinimo 2000–2001 metų programos „Jaunimas Lietuvai“ patvirtinimo“// Valstybės žinios. 1998, Nr. 100-2783.
8. LR Vyriausybės nutarimas Nr. 898 „Dėl jaunimo politikos plėtros savivaldybėse 2007–2009 m. programos patvirtinimo“// Valstybės žinios. 2007, Nr. 95-3825.
9. EEK Konvencija dėl teisės gauti informaciją, visuomenės dalyvavimo, priimant sprendimus ir teisės kreiptis į teismus aplinkos apsaugos klausimais.
10. Tarybos 90/313/EEB direktyva dėl laisvo prieinamumo prie informacijos apie aplinką.
11. Tarybos rezoliucija dėl Europos bendradarbiavimo jaunimo reikalų srityje atnaujintos sistemos (2010–2018 m.).
12. Vilniaus miesto tarybos sprendimas Nr. 1-301 „Dėl Vilniaus miesto savivaldybės 2011-2014 metų veiklos plano tvirtinimo“// 2011.
13. Vilniaus miesto savivaldybės sprendimas Nr. 1-343 „Dėl ekologinio švietimo 2008–2010 metų programos tvirtinimo“// 2008.
14. Vilniaus miesto tarybos sprendimas Nr. 580 „Dėl Vilniaus miesto savivaldybės jaunimo politikos koncepcijos patvirtinimo“// 2002.
15. Europos Komisija „Veiklus jaunimas“. Programos vadovas// 2009.

16. ES jaunimo strategija// 2009
17. Darbotvarkė 21: subalansuotos plėtros veiksmų programa// 2003.
18. Jaunimo politikos plėtros savivaldybėse 2010–2012 m. programa// Valstybės žinios. 2010, Nr. 70-3476.
19. Jungtinių tautų Darnaus vystymosi švietimo strategija// 2005.
20. Lietuvos 2007-2013 m. Europos Sąjungos (toliau ES) struktūrinės paramos panaudojimo strategija// 2007.
21. Lietuvos Aplinkos apsaugos strategija// 1996.
22. Lietuvos jaunimo politikos baltoji knyga// 2011.
23. Nacionalinė darnaus vystymosi strategija// 2011.
24. Nacionalinė jaunimo politikos 2011–2019 m. plėtros programa// Valstybės žinios, 2010, Nr. 142 -7299.
25. Vilniaus miesto 2010-2012 m. Aplinkos ir kraštovaizdžio apsaugos programa// 2010.
26. Vilniaus miesto 2010–2020 metų strateginis planas// 2010.
27. Vilniaus miesto aplinkos apsaugos politika pagal Vietos darbotvarkės 21 principus// 2003.
28. Visuomenės aplinkosauginio švietimo strategija ir veiksmų programa// 1998.
29. Sanglaudos skatinimo veiksmų programa// 2007.

30. 16 – 24 m. amžiaus jaunimo visuomeninis dalyvavimas. Tyrimo ataskaita. – Vilnius: 2006.
31. Jaunimo dalyvavimas įgyvendinant regioninę jaunimo politiką. Tyrimo ataskaita. – Vilnius: 2010.
32. Jaunimo politikos įgyvendinimo kokybės 53 Lietuvos savivaldybėse lyginamosios analizės ataskaita. – Vilnius, 2012.
33. Jaunimo politikos įgyvendinimo Vilniaus miesto savivaldybėje kokybės vertinimo ataskaita. – Vilnius, 2011.
34. Jaunimo situacijos sociologiniai tyrimai. – Vilnius: 2007.

35. Kardelis K. Mokslinių tyrimų metodologija ir metodai. – Kaunas: Judex, 2002.
36. Loose C. Nachhaltige Entwicklung – Die Okologische Dimension. – Berlin: Wissenschaftlicher Beirat für Globale Umweltveränderungen, 2004.

37. Rogall H. Neue Umweltökonomie – Ökologische Ökonomie: Ökonomische und Ethische Grundlagen der Nachhaltigkeit, Instrumente zu Ihrer Durchsetzung. – Opladen: Leske + Budrich, 2002.
38. Venckus Z. Aplinkos apsaugos politika ir teisė: mokomoji knyga. – Vilnius: Technika, 2007. p. 210.
39. Visuotinė lietuvių enciklopedija, I tomas. – 2001. p. 656.
40. A. Balžekienė, E. Butkevičienė, L. Rinkevičius, V. Gaidys. Ekologinių ir technologinių rizikų suvokimas: Lietuvos visuomenės požiūriai ir nuostatos// Filosofija. Sociologija. 2009, Nr. 4, p. 237–249.
41. A. Samoškienė. Ekologizavimo procesai šiuolaikinės visuomenės gyvenime: globalizacijos iššūkiai// Mokslas – Lietuvos ateitis. 2012, Nr. 4, p. 22-229.
42. K. Juraitė, A. Telešienė. Ekologinės rizikos diskursas žiniasklaidoje: tyrimo teorinės bei metodologinės prielaidos// Filosofija. Sociologija. 2009, Nr. 4, p. 227-236.
43. K. Lapinskas. Konstituciniai aplinkos apsaugos Lietuvoje pagrindai// Konstitucinis teismas. 2008.
44. V. Pruskus. Aplinkos kokybė kaip vertybė vartotojiškoje visuomenėje: ekologinės, ekonominės ir kultūrinės-edukacinės dimensijos// Acta Paedagogica Vilnensia. 2008 Nr. 20.
45. Aplinka: Darna. Atsakomybė. Apsauga, 2011 liep.-rugpj., Nr. 4.
46. Darnaus vystymosi ir aplinkosauginio švietimo Vilniuje apžvalga, 2008, Nr. 6.
47. Jaunimo politika Lietuvoje, 2010.
48. Aplinkos apsaugos ir politikos samprata // http://www.asu.lt/nm/1-projektas/aplinkos_apsauga2008/2.htm; prisijungimo laikas: 2012-09-21.
49. Bendroji informacija apie gamtos apsaugą // http://www.am.lt/VI/rubric.php3?rubric_id=1038; prisijungimo laikas: 2012-09-21.
50. Bendrosios formaliojo ugdymo programos // <http://portalas.emokykla.lt/Puslapiai/Sritisugdymui.aspx>; prisijungimo laikas: 2013-02-12.
51. Dirvožemio tarša // http://www.bef.lt/chemines_medziagos/cheminis_kokteilis.php?&m=1164703531; prisijungimo laikas: 2012-10-08.

52. Europos aplinkos agentūra, apie aplinką ir sveikatą // <http://www.eea.europa.eu/lt/themes/human/about-environment-and-health>; prisijungimo laikas: 2013-01-08.
53. Jaunimo problematios tyrimai // <http://ijpp.lt/lt/Naujienos/jaunimo-problemu-tyrimai-jaunimo-situacijos-atskirose-savivaldybese-ivertinimui/>; prisijungimo laikas: 2012-12-20.
54. Jaunimo problematikos tyrimų rezultatų palyginamoji analizė // http://ijpp.lt/file/JAUNIMO_PROBLEMATIKOS_TYRIMU_PALYGINAMOJI_ANALIZE_2012.pdf; prisijungimo laikas: 2013-03-23.
55. Jaunimo politika // <http://www.jrd.lt/jaunimo-politika>; prisijungimo laikas: 2012-12-02.
56. Jaunimo politika savivaldybėse // <http://www.jrd.lt/savivaldybese>; prisijungimo laikas: 2012-12-04.
57. Jaunimo politiką formuojančios institucijos // <http://www.socmin.lt/index.php?-1641333474#institucijos>; prisijungimo laikas: 2012-12-04.
58. Jaunimo politikoje įgyvendintos programos // <http://www.socmin.lt/index.php?-1641333474#programos>; prisijungimo laikas: 2012-12-04.
59. Jaunimo politikos teisinis reglamentavimas ES // http://circa.europa.eu/irc/opoce/fact_sheets/info/data/policies/culture/article_7315_Lt.htm; prisijungimo laikas: 2012-12-28.
60. Jaunimo skaičius Lietuvoje // <http://www.socmin.lt/index.php?1739512703>; prisijungimo laikas: 2012-12-02.
61. Klimato kaita // http://ec.europa.eu/clima/sites/campaign/pdf/climate_change_youth_Lt.pdf; prisijungimo laikas: 2012-10-08.
62. Nacionalinis ekologinės mokyklos projektas // <http://www.ekspertai.eu/nacionalinis-ekologines-mokyklos-projektas/>; prisijungimo laikas: 2013-02-10.
63. Vietos darbotvarkė 21 // <http://www.bla21f.net/projects/sail/lithuani/brief1.htm>; prisijungimo laikas: 2013-02-02.
64. Vilniaus miesto jaunimo aplinkosauginis mokymas // <http://www.vilnius.lt/index.php?558921001>; prisijungimo laikas: 2013-02-03.
65. Vilniaus miesto aplinkos apsaugos politika // <http://aplinka.vilnius.lt/politika.html>; prisijungimo laikas: 2013-02-03.
66. Vilniaus miesto ekologinio švietimo rėmimo programa // <http://aplinka.vilnius.lt/programa.html>; prisijungimo laikas: 2013-02-04.

67. Vilniaus miesto jaunimo aplinkosauginis mokymas // <http://aplinka.vilnius.lt/naujienos/naujienos9.html>; prisijungimo laikas: 2013-02-04.
68. Vilniaus miesto regioninis bendradarbiavimas ekologinio švietimo srityje // <http://aplinka.vilnius.lt/bendradarbiavimas.html>; prisijungimo laikas: 2013-02-04.
69. Visuomenės aplinkosauginio švietimo projektas // <http://www.saugokgamta.lt/?shortcut=apie-projekta>; prisijungimo laikas: 2013-02-10.
70. Visuomenės aplinkosauginio švietimo projektų rėmimo nuostatai // <http://www.vilnius.lt/index.php?947404293>; prisijungimo laikas: 2013-02-04.
71. Visuomenės informavimas ir dalyvavimas aplinkos apsaugoje // http://www.asu.lt/nm/1-projektas/-Aplinkos_tarsa/43.htm; prisijungimo laikas: 2012-11-23.
72. Vizualioji kraštovaizdžio tarša // http://www.asu.lt/nm/1-projektas/-Aplinkos_tarsa/9.htm; prisijungimo laikas: 2012-10-09.
73. VšĮ „Kultūros idėjų institutas“ // <http://www.ekologija.lt/statika>; prisijungimo laikas: 2013-02-10.

SANTRAUKA

Jaunų žmonių aplinkos problemų suvokimas bendrame jaunimo politikos kontekste:
Vilniaus miesto atvejis

Reikšminiai žodžiai: aplinkos apsauga, aplinkos problemų suvokimas, jaunimo politika, Vilniaus miesto savivaldybė, jaunimas.

Aplinkos apsaugos politikos ir administravimo magistrantūros baigiamojo darbo tema yra aktuali, nes tarp nemažo kiekio jau atliktų tyrimų jaunimo politikos srityje dar nebuvo analizuota, kaip jaunimas suvokia šiuo metu aktualias aplinkos problemas, kiek jomis domisi ar dalyvauja sprendžiant aplinkosauginius klausimus. Visuomenės aplinkosauginis sąmoningumas turi būti pradedamas formuoti jau vaikystėje, todėl aktualu išsiaiškinti, kaip jaunimo politikoje yra integruoti aplinkosaugos klausimai, darnus vystymas bei ekologija ir kaip jaunimas suvokia aplinkos problemas.

Anksčiau atliktais tyrimais nustatyta, jog geriausiai jaunimo politika įgyvendinama Vilniaus miesto savivaldybėje, todėl tyrimo objektu pasirinkta aplinkos apsauga Vilniaus miesto savivaldybės jaunimo politikos kontekste bei Vilniaus miesto jaunimo aplinkos problemų suvokimas.

Tyrimo problema: jaunimo politika, orientuota į Vilniaus miesto jaunimo aplinkos problemų suvokimo ugdymą.

Siekiant tyrimo tikslo – įvertinti Vilniaus miesto jaunų žmonių aplinkos problemų suvokimą bendrame jaunimo politikos kontekste, buvo iškelti keturi uždaviniai. Juos įgyvendinant naudoti įvairūs metodai. Pirmajam uždaviniui taikyti mokslinės literatūros analizės ir teisinių dokumentų analizės metodai. Čia teoriniais aspektais analizuotos aplinkos apsaugos ir politikos sampratos, aplinkos problemos, jų suvokimo aktualumas bei ugdymas švietimo sistemoje. Siekiant antro uždavinio, taip pat taikyta mokslinės literatūros ir teisinių dokumentų analizė. Išanalizuota jaunimo politikos samprata, teisinis reglamentavimas, įgyvendinimas ir aplinkosaugos klausimų integravimas jaunimo politikoje. Trečio uždavinio įgyvendinimui naudoti teisinių dokumentų ir statistinių duomenų analizės metodai, išnagrinėta Vilniaus miesto savivaldybės vykdoma jaunimo politika, politika, ugdanti jaunimo aplinkosauginį sąmoningumą bei sąmoningumo ugdymas švietimo sistemoje. Įgyvendinant ketvirtą darbo uždavinį apklausos metodu tirta, kaip Vilniaus miesto jaunimas suvokia aplinkos problemas, o apklausos metu gauti duomenys apibendrinti ir analizuoti matematinės statistikos metodu.

Remiantis nagrinėta literatūra, teisiniais dokumentais, statistiniais duomenimis bei apklausos rezultatais darbo pabaigoje pateiktos išvados ir rekomendacijos.

SUMMARY

Perception of Environmental Problems by Young People in the Context of the General Youth Policy: Vilnius City Case

Key Words: environment protection, perception of environmental problems, youth policy, Vilnius city municipality, youth.

Environmental Policy and Administration Master thesis topic is of interest because the considerable number of existing studies in the field of youth policy were lacking analysis of young people perception, their interest and level of participation in dealing with current environmental problems. Since environmental consciousness development of the society should start from the very young years, it is relevant to assess level of integration of environmental issues, sustainable development and ecology in youth policy, as well as level of environmental problems perception among young people.

Previous studies indicate very good results of youth policy implementation in Vilnius city municipality. This is why the environment protection area in Vilnius city municipality in the context of youth policy and the perception of environmental issues by youth in Vilnius city have been chosen as the research object. The research problem: the Vilnius city youth policy developing youth consciousness of environmental issues.

Aiming the Thesis objective - to assess the Vilnius city youth perception of environmental issues in the context of the overall youth policy, four tasks have been formulated. For the first task methods of scientific literature analysis and analysis of legal documents have been used. The theoretical approach has been taken to explore environmental and policy concepts, environmental problems, an importance of their perception as well as inclusion in the education system. For the second task, analysis of scientific literature and analysis of legal documents have been used too. The impact of the concept of youth policy, legal framework, implementation, and integration of environmental issues in the youth policy have been studied. For the third task methods of analysis of legal documents and statistical data have been used. The Vilnius city municipality youth policy, the policy promoting youth environmental perception and development of environmental consciousness in education have been analysed. For implementation of the fourth task, the survey method has been applied to explore the young people perception of environmental problems in Vilnius and mathematical statistics method was used to summarise and analyse the data obtained.

Conclusions and recommendations based on analysis of literature, legal documents, statistical data and research results are presented at the end.

ANOTACIJA

Belevičiūtė E. Jaunų žmonių aplinkos problemų suvokimas bendrame jaunimo politikos kontekste: Vilniaus miesto atvejis/ Aplinkos apsaugos politikos ir administravimo studijų programos magistro baigiamasis darbas. Vadovė doc. dr. A. Jociūtė. – Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, Politikos ir vadybos fakultetas, 2012 – 2013. – 71 p.

Magistro baigiamajame darbe analizuojama aplinkos apsauga Vilniaus miesto savivaldybės jaunimo politikos kontekste, tiriamas Vilniaus miesto jaunimo aplinkos problemų suvokimas. Darbą sudaro keturios dalys. Pirmoje darbo dalyje teoriniu aspektu pateikiamos aplinkos apsaugos ir aplinkos apsaugos politikos sampratos, aptariamos aplinkos problemos, jų suvokimo aktualumas bei ugdymas švietimo sistemoje. Antroje dalyje nagrinėjami šie jaunimo politikos aspektai: jos samprata, teisinis reglamentavimas, įgyvendinimas ir jame dalyvaujančios institucijos, aplinkosaugos klausimų integravimas jaunimo politikoje. Trečioje darbo dalyje analizuojama Vilniaus miesto savivaldybės jaunimo politika, taip pat politika, ugdanti jaunimo aplinkosauginį sąmoningumą, aplinkosauginio sąmoningumo ugdymas švietimo sistemoje. Ketvirtoje dalyje pateikiama tyrimo metodika, analizuojamas Vilniaus miesto jaunimo aplinkos problemų suvokimas bei apibendrinami tyrimo rezultatai.

Pagrindiniai žodžiai: aplinkos apsauga, aplinkos problemų suvokimas, jaunimo politika, Vilniaus miesto savivaldybė, jaunimas.

ANNOTATION

Belevičiūtė E. Perception of Environmental Problems by Young People in the Context of the General Youth Policy: Vilnius City Case/ Master Thesis in Environment Protection Policy and Administration. Supervisor Assoc. Proc. dr. A. Jociūtė. – Vilnius: Mykolas Romeris University, Faculty of Politics and Management, 2012–2013. – 71 p.

In the Master Thesis the environmental protection in the context of of the Vilnius city municipality youth policy is beeing analysed and the youth perception of environmental problems in Vilnius is beeing explored. The Thesis consists of four parts. The first part contains the theoretical aspect of the environment and environmental policy concepts, there are discussed environmental

problems and importance of their perception as well as development of environmental consciousness in the education system. The second part deals with the concept of youth policy, its legal regulation, implementation and engaged institutions. The level of inclusion of environment issues in youth policy is being analysed here too. The third part looks into the youth policy of Vilnius city municipality and the policy of youth environmental consciousness development, as well as promotion of young people environmental consciousness in the education system. In the fourth part there are presented the methodology, the analysis of environmental perception of young people in Vilnius and the summarised results of the Thesis.

Key Words: environment protection, perception of environmental problems, youth policy, Vilnius city municipality, youth.

PRIEDAI

VšĮ „Kultūros idėjų institutas“ 2011–2012 m. organizuoti mokymai ir seminarai

- 2012/02/07 „Kaip užsiauginti namą ir „tinginio“ daržą“;
- 2012/01/17 „Apie augalų ir žolelių kasdienį naudojimą geresnei savijautai, sveikatai ir grožiui“;
- 2012/01/05 „Atsakingo ir aplinkai draugiško gyvenimo būdo link“;
- 2011/12/21 „Kaip sveikai ir atsakingai maitintis šiuolaikiniam žmogui? Nykstančios rūšys – ką mes apie jas žinome?“;
- 2011/12/01 „Aplinkai draugiškas poilsis – platesnės galimybės daugiau įspūdžių“;
- 2011/12/01 „Biomasė - ateities kuras!?“;
- 2011/11/30 „Klimatas keičiasi, o ar keičiamės mes?“;
- 2011/11/24 „Kaip ir iš kur gauti elektros?“;
- 2011/11/17 „Sveika mityba - sveikas gyvenimo būdas“;
- 2011/11/15 „Įmonių socialinė atsakomybė ir atsakingas verslas: koku keliu ir kaip eiti“;
- 2011/11/10 „Eko būstas: ar įmanoma užauginti namą?“;
- 2011/10/27 „Klimatas keičiasi, o ar keičiamės mes?“;
- 2011/10/25 „Atsakingas gyvenimo būdas“;
- 2011/10/25 „Atsakingas verslas – įmonės socialinė atsakomybė ir žalio verslo principai“;
- 2011/10/20 „Kaip ir iš kur gauti elektros?“;
- 2011/10/18 „Žalias verslas. Įmonių socialinė atsakomybė: NVO ir verslo sektoriaus partnerystė: daugiau galimybių šiuolaikiniam verslui“;
- 2011/10/13 „Atsakingas gyvenimo būdas“;
- 2011/10/12 „Atsakingas ir tausojantis vartojimas“;
- 2011/10/06 „Atliekos – šiukšlės ar naudingos žaliavos?“;
- 2011/09/29 „Atsakingas ir tausojantis vartojimas“;
- 2011/09/29 „Pavojingos atliekos – ką mes žinome apie jų tvarkymą“;
- 2011/08/15 „Aplinkai palankus gyvenimo būdas – sveiko proto tėvystė“;
- 2011/08/14 „Sveika mityba – eko maistas-eko vaistas“;
- 2011/08/13 „Aplinkai palankus gyvenimo būdas: Ekologiška ir prierašioji tėvystė. Sveika mityba: eko maistas-eko vaistas“;

2011/08/01 „Aplinkai palankus gyvenimo būdas ir tausojantis vartojimas“.

Šaltinis: VšĮ „Kultūros idėjų institutas“ internetinis puslapis (<http://www.ekologija.lt/statika> [73]).

2012 m. Aplinkos apsaugos skyriuas įgyvendinti projektai

- 3 konferencijos, kuriose vilniečiai turėjo galimybę diskutuoti su mokslininkais aplinkos apsaugos temomis, išklausti pranešimus apie diegiamas naujoves aplinkos apsaugos srityje, mokslinių tyrimų ir technologijų pasiekimus siekiant gerinti aplinkos kokybę ir žmonių gerovę;
- 57 seminarai (paskaitos, informaciniai renginiai) aplinkos apsaugos aktualiomis temomis, akcentuojant atliekų rūšiavimo svarbą, biologinės įvairovės apsaugą, aplinkai palankų gyvenimo būdą;
- organizuotos akcijos: šiukšlių rinkimo, inkilų kėlimo ir lesyklėlių įrengimo;
- 3 konkursai ir viktorinos aplinkosaugine tema, orientacinio sporto varžybos;
- siekiant kurti saugią ir sveiką aplinką mieste parengta Žirmūnų parko koncepcija ir parko planas-schema;
- pasirinktos originalios formos aplinkosaugos problemoms pristatyti: sukurta ir suvaidinta ekodrama „Nuosprendis: Kalta“;
- parengta ir gyventojams išdalinta per 51 000 vienetų informacinių skrajučių, per 300 vienetų plakatų aplinkos apsaugos temomis;
- visuomenės aplinkosauginio švietimo tikslu parengti straipsniai, kurie spausdinti leidiniuose „Žalioji pasaulis“, „Aplinka ir aš“, „Mama ir tėtis“ ir kt. Vykdomų veiklų medžiaga plačiai viešinama internetiniuose puslapiuose, įvairiuose naujienų ir specializuotuose interneto portaluose (apie 600);
- aktualios aplinkos apsaugos temos pristatytos visuomenei radijo ir televizijos laidų metu (apie 16 laidų).

Šaltinis: Vilniaus miesto savivaldybės internetinis puslapis (<http://www.vilnius.lt/index.php?947404293> [70]).

Apklausos vykdymo vietos

Anketa patalpinta internetiniame puslapyje: <http://apklausa.lt/f/jaunu-zmoniu-aplinkos-problemu-suvokimas-vilniaus-miesto-atvejis-jzudtkp/answers.html>;

Anketa patalpinta Jaunimo reikalų departamento internetinėje prieigoje: <https://www.facebook.com/jaunimas?fref=ts>;

Anketa platinta šių įmonių darbuotojams:

- Peek and Clopenburg;
- UAB „Senukų rekybos centras“;
- UAB „Sarcina“;
- UAB „GSM arena“.

Anketa raštu pateikta jaunimui šiose aukštosiose mokyklose:

- Tarptautinė teisės ir verslo aukštoji mokykla;
- Mykolo Romerio universitetas.

Anketa raštu pateikta jaunimui šiose aukštosiose mokyklose:

- Pilaitės gimnazija;
- Žvėrymo gimnaziija;
- Fabijoniškių vidurinė mokykla.

Anketa: Vilniaus miesto jaunų žmonių aplinkos problemų suvokimo tyrimas

Aplinkos apsaugos politikos ir administravimo (Mykolo Romerio universitetas) magistrantūros studentė Eglė Belevičiūtė atlieka anoniminį jaunimo tyrimą, kurio tikslas – ištirti Vilniaus miesto jaunų žmonių aplinkos problemų suvokimą.

Jūsų atsakymai bus panaudoti mokslinio darbo „Jaunų žmonių aplinkos problemų suvokimas bendrame jaunimo politikos kontekste: Vilniaus miesto atvejis“ tyrime, statistiniam rezultatų apibendrinimui, vertinant kiek jauni žmonės Vilniaus mieste suvokia aplinkos problemas.

Pažymėkite Jums tinkančius atsakymus (kur nurodyta, galima žymėti neribotą atsakymų skaičių).

Ačiū už bendradarbiavimą.

1. Jūsų lytis:
  - vaikinai   mergina
2. Jūsų socialinė padėtis:
  - moksleivis/ė   studentas/ė
  - dirbantis/i   bedarbis/ė
3. Kiek domitės aplinkos problemomis?
  - labai domiuosi   šiek tiek domiuosi   nesidomiu
4. Kurios aplinkos problemos, Jūsų nuomone, yra aktualios (atsakymo variantų skaičius neribojamas)?
  - klimato atšilimas   oro užterštumas
  - vandens užterštumas   dirvožemio užterštumas
  - gyvūnų nykimas   augalų nykimas
  - senkantys gamtos ištekliai   atliekų kiekio augimas
  - kraštovaizdžio niokojimas   vartojimo poreikio augimas
  - aplinkos problemos nėra aktualios
5. Kaip manote, kiek aplinkos problemas lemia žmogaus veikla?
  - aplinkos problemos yra žmonių veiklos padariniai
  - dėl žmonių veiklos atsiranda kai kurios aplinkos problemos
  - žmonės neįtakoja aplinkos problemų
  - nežinau iš kur kyla aplinkos problemos
6. Ar Jums žinoma sąvoka „darnus vystymasis“?
  - žinoma   tik numanau kas tai yra   nežinoma

7. Ar Jums aktuali Vilniaus miesto aplinkos kokybė?
 taip   ne
8. Ar žinote apie aplinkos problemų poveikį sveikatai?
 žinau   žinau nedaug   nežinau
9. Iš kurių čia išvardintų dalykų, Jūsų nuomone, susideda aplinkos apsauga (atsakymo variantų skaičius neribojamas)?
 vandens, oro, dirvožemio saugojimo nuo užterštumo
 augalijos, gyvūnijos rūšių saugojimo
 saugomų teritorijų nustatymo
 aplinkos būklės ir kitimo stebėjimo
 žmogaus veiklos poveikio aplinkai stebėjimo ir prognozavimo
 racionalaus gamtos išteklių naudojimo
 įstatymų leidimo ir įgyvendinimo
 natūralios gamtinės aplinkos išsaugojimo ateities kartoms
10. Ar Jūsų šeimoje skiriama dėmesio aplinkos apsaugai?
 skiriama   neskiriama   nežinau
11. Kuriais iš išvardintų būdų saugote aplinką (atsakymo variantų skaičius neribojamas)?
 tvarkau aplinką
 rūšiuoju atliekas
 kaip transporto priemonę naudoju dviratį
 vartoju atsakingai
 taupau vandenį, elektrą
 aplinkos nesaugau
12. Kodėl nedalyvaujate aplinkos apsaugos veikloje (jei klausime nr. 11 pažymėjote kuriais būdais saugote aplinką, pereikite prie klausimo nr. 13)?
 nemanau, kad reikia saugoti aplinką
 nemanau, kad mano veiksmai reikšmingi aplinkai
 nežinau, kaip galima saugoti aplinką
 kita.....
13. Ar dalyvaujate aplinkos apsaugos politikoje?
 dalyvauju (klausimą nr. 15 praleiskite)   nedalyvauju (klausimą nr. 14 praleiskite)

14. Kodėl dalyvaujate aplinkos apsaugos politikoje?
- manau, kad labai svarbu įtakoti aplinkosauginius sprendimus
  - manau, kad svarbu prisidėti savo idėjomis
  - noriu, kad mano nuomonė būtų išgirsta
  - noriu panaudoti savo turimas žinias aplinkos apsaugos srityje
15. Kodėl nedalyvaujate aplinkos apsaugos politikoje?
- nemanau, kad būsiu išgirstas/a
  - namanau, kad mano nuomonė svarbi
  - neturiu idėjų aplinkos problemų sprendimui
  - neturiu žinių aplinkos klausimais
  - nežinojau, jog galiu dalyvauti aplinkos apsaugos politikoje
  - kita.....
16. Kaip vertinate savo informuotumą aplinkos klausimais?
- gaunu pakankamai informacijos apie aplinką
  - gaunu šiek tiek informacijos
  - informacijos gaunu nepakankamai
  - informacijos negaunu (pereikite prie klausimo nr. 18)
17. Iš kur gaunate informacijos apie aplinką bei jos saugojimą (atsakymo variantų skaičius neribojamas)?
- pamokų, paskaitų metu
  - iš televizijos laidų, filmų
  - perskaitau spaudoje
  - internetu
  - matau reklaminiuose stenduose, plakatuose
  - iš šeimos ar/ir draugų
  - dalyvaudamas/a projektuose, seminaruose
  - susirandu pats/i įvairiais būdais

18. Kurie informavimo apie aplinkos saugojimą būdai Jums atrodytų efektyviausi (atsakymo variantų skaičius neribojamas)?

- laidos/filmai televizijoje
- straipsniai spaudoje
- reklaminiai stendai
- plakatai
- skrajutės
- pranešimai žiniasklaidoje
- organizuojamos akcijos
- projektai jaunimui
- paskaitos, seminarai
- kita.....

19. Ką manote apie žmogaus individualias pastangas saugoti aplinką?

- kiekvienas turi prisidėti prie aplinkos kokybės gerinimo
- saugoti aplinkos nereikia, nes kiti žmonės nesaugo
- neturiu nuomonės

20. Kas Jus motyvuoja/motyvuotų saugoti aplinką (atsakymo variantų skaičius neribojamas)?

- daugiau žinių apie aplinkos problemų mastą turėjimas
- daugiau žinių apie aplinkos saugojimo būdus turėjimas
- aplinkos kokybės poveikis sveikatai
- aplinką tausojančių veiksmų finansinė nauda
- noras gyventi švarioje ir gražioje aplinkoje
- noras išsaugoti gamtą ir gyvybę joje
- poreikis palikti nepakitusią aplinką ateities kartoms
- neturiu nuomonės